Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 27 май, 1978 шу. ● № 64 (5884). ● Мах 2 кеп.

Селхан ялхазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIан йоацача бархIлагIча сессе тIайийцар Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика керда Конституци (Керттера Закон).

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика КОНСТИТУЦИ (Керттера Закон)

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика халкъо, Iилман коммунизма идеяш ларде а лувцаш, дерригача советски халкъах дIакъаста йиш йоаца дакъа ше лоархIаш, ССР Союза Конституцеген РСФСР Конституцеген хьежжа тIа а эц дIа а кхайкаю ер Конституци.

I. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ОБЩЕСТВЕННИ СТРОЯИ ПОЛИТИКАИ ЛАРДАШ

Корта 1.

ПОЛИТИЧЕСКИ СИСТЕМА

Статья 1. Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика — республика территоре тIа бахача болхлой, ахархой, интеллигенце, дерригача къамийи народностийи къахьегамхой лоIами хьашташи хьагойташ йола социалистически паччахьалкхе я.

Статья 2. Дерригa Iаьдал халкъа кара да Нохч-ГIалгIай АССР-е.

Паччахьалкхен Iаьдал Нохч-ГIалгIай АССР политически ларда йолча халкъа депутатий Советашка гIолла чакхдоах халкъо.

Ерригa паччахьалкхен вож органаш халкъа депутатий Советашa тIахьожам лоаттабеши царна отчет лушu я.

Статья 3. Советски паччахьалкхе вIашагIйоллари цун гIулакхаши демократически централизма принципага хьежжа леладеш да: паччахьалкхен Iаьдала ерригa органаш лохера денз лакхе яллаца хоржаш хилар, уж халкъа отчет луш хилар, лакхелаттача органашa яь решенеш кхоачашъе лохелаттараш декхарийла хилар. БIаргча цхьа кулгал моттигаш-карча инициативаций творчески хьинарций, хIара паччахьалкхен органи кулгалду саги шоашта тIалиллача гIулакхе хьалхара бехктоххаме хиларна цхьана терду демократически централизмо.

Статья 4. Советски паччахьалкхено, цун ерригача органаша социалистически законноста ларда тIа лeладу шоай гIулакхаш, правопорядок, общества хьашташ, гражданий бокъонаш, паргIатонаши лораелга Iалашду.

Паччахьалкхени общественни организацеш, кулгалду нах декхарийла ба СССР Конституцев, РСФСР Конституцев, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцен, советски законашеи ях-ар кхоачашде.

Статья 5. Паччахьалкхен вахара лоархIамегIа дола дешаш дерригача халкъага дувцийта увттаду, хIаьта дерригача халкъага кхаж тассийта (референдум) увттаду.

Статья 6. Советски обществана кулгалдун лостам телен низ, цун политически система, паччахьалкхени общественни организацей дог да Советски Союза Коммунистически парти. Халкъа духьа яхаши халкъа гIулакх деши я КПСС.

Марксистско-ленински хьехамца кийчъенна йолча Коммунистически парте белгалъю общество дегIаухаргйола генеральни перспектива, СССР чурчеи арахьарчеи политика иикъ, советски халкъо хIамa хьакхоллаш беча сийлахь-боккхача балха кулгалду, коммунизм котъяккхар духьа советски халкъо лоаттабу къовсам плана боарамагIа, Iилман ларда тIа нийсбеш лелабу.

Шоай гIулакхаш СССР Конституце доазонел чухьа леладу ерригача партийни организацеша.

Статья 7. Профессиональни союзаша, Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзо, кооперативнии кхычен общественни организацеша шоай уставной декхарашка хьежжа дакъа лоац паччахьалкхени общественнии гIулакхашта доал деча, политически, боахама, социально-культурни дешаш къестадеча.

Статья 8. Къахьегама коллективаша дакъа лоац паччахьалкхени общественнии гIулакхаш дувцачеи къестадечи, производстванеи социально дегIавахаран планировани еча, кадраш кийчъечеи балхаш тIа дIанийсъечеи, предприятештеи учрежденештеи доал дара, къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара, производство дегIайоалае а хIаьта иштта социально-культурни гIулакхашта а материальни поощрени е а лаьрхIача средстваех пайда эцара дешаш дувцачеи.

Къахьегача коллективаша социалистически яхь дегIаккхувл, балха толашагIа йола методаш дIайоаржаяра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра гIо ду, шоай членаш коммунистически нравственноста уйланца хьалкхебу, цар политически саккхетам, культура, профессиональни квалификаци лакхъяра йоакхо ю.

Статья 9. Советски общества политически система дегIаахара керттера лостам ба социалистически демократи дIахо йоаржаяр: общественни паччахьалкхени гIулакхашта доал деча юкъе гражданаша тIа-тIа шерагIа дакъа лацар, паччахьалкхен аппарат эргайоахаш тоаяр, общественни организацей хьинар лакхдар, халкъа тIахьожам чIоагIбар, паччахьалкхени общественнии вахара правови ларда чIоагIъяр, долаш дола хIамаш шерра дIадовзийтар, общественни уйлан хадданза учет лелаяр.

Корта 2.

ЭКОНОМИЧЕСКИ СИСТЕМА

Статья 10. Нохч-ГIалгIай АССР экономически система лард я паччахьалкхени (дерригача халкъа) колхозно-кооперативнии доалахьен кепара производства средствашта оттаяь социалистически доалахье.

Иштта социалистически доалахье я шоай уставной декхараш кхоачашдара профсоюзнии кхыча общественнии организацешта хиланза яргйоаца цар хIамаш а.

Паччахьалкхено социалистически доалахье лора а ю, из ебаяра эша хьалаш вIаштIехьа а доах.

Цхьаннe а бокъо яц ше вIаьхий хилар духьа е кхыча алхха шийна йолча гIойлеи духьа социалистически доалахьенах пайда эца.

Статья 11. Паччахьалкхен доалахье — дерригача советски халкъа юкъара рузкъа, социалистически доалахьен керттера форма.

Алхха паччахьалкхен доалахьа да: лаьтта, цун чергаш, хий, хьунаш. Паччахьалкхен кара я промышленностера, гIишлошъечара, юрта боахамера производства керттера средстваш, транспортеи бувзамеи средстваш, банкаш, паччахьалкхено вIашагIъехкача торгови, коммунальни, кхыча предприятей хIамаш, городерча чуIеча цIеной керттера-фонд, хIаьта иштта паччахьалкхеи декхараш кхоачашдара хиланза яргйоаца кхыйола хIамаш.

Статья 12. Колхозийн кхыча кооперативни организацейи, цар объединеней доалахье я производства средстваш шоай уставной декхараш чакхдахара царна хиланза яргйоаца кхы тайпа имуществои.

Колхозашкара лаьтта мах боацаши йилла, ха йоацаши леладе царна тIачIоагIду.

Паччахьалкхено гIо ду колхозно-кооперативни доалахье дегIайоалаяраи паччахьалкхенчоа из гаргайигараи.

Колхозаш, лаьттах пайда эцаш бола кхыбараш а санна, декхарийла я лаьттах эффективно пайда эца, из хьурмат деш леладе, цун беркат алсамдаха.

Статья 13. Нохч-ГIалгIай АССР гражданий шо-шоай доалахьен ларда я къахьийга хьатIаденар. Шоай доалахьа хила йиш я цIагIа лелаю, шоай гIулакха, паргIатонна, коа тIарча гIонна болча боахама лелаю хIамаш, чуIа цIа, къахьийга кходаь рузкъа. Гражданий шо-шоай доалахьара хIамаш а уж тIехьенга кхачара йола бокъо а паччахьалкхено лораеш я.

Гражданаша пайда эцаш лелае йиш йолаш я законо оттаяьча порядкагIа гIонна бола боахам (доахан а коа тIара оалхазараш тIехьа) лелабара, сомий беши хаьс беши лелаяра, хIаьта иштта хIаране ши-шийна лаьрхIа чуIе цIеноа хьалдара телаш йола лаьттан участкаш. Шоашта еннача лаьттан участкех лерттIа пайда эца декхарийла ба гражданаш. ГIонна бола боахам лелабара гражданашта новкъостал ду паччахьалкхенои колхозашеи.

Гражданий шоай доалахьа йола е цар пайда эцаш лелаю хIамаш, къа ца хьегаш тIайоагIа доходаш яхара гIо деш, общества хьашташта зене пайда эцаш хила йиш яц.

Статья 14. Общественни рузкъа алсамдоаккха, халкъа а хIара советски сага а хьал-торо лакхъю хьаст ба эксплуатацех мукъабола советски наьха къахьегам.

«ХIаранегара — хьинарга хьежжа, хIаранена — къахьегарга хьежжа» яхача социализма принципагIа паччахьалкхено тIахьожам лоаттабу къахьегамеи потреблении боарама. Цо белгалбу налог тоха йоагIача доходашта еттача налога боарам.

Обществана болча пайдана къахьегаром цунах хьахулараши белгалдоах обществера сага гIулакхаш. Паччахьалкхено, материальнии моральнии стимулаш цхьана тар а еш, новаторство, балхацара творчески гIулакхаш мога а деш, гIо ду къахьегамах советски сага вахара эггара хьалха хиланза дарглоаца хIама дара.

Статья 15. Социализме общественни производства эггара керттера лерхIар — наха тIа-тIа дуккагIа эшаш хулача материальнии духовнии хIамашца биззагIа кхоачамбар.

Къахьегамхой творчески хьинарах, социалистически яхьах, Iилма-технически прогресса карагIдаьннарех ког гIортолга а еш, экономикана кулгалдара формаши методаши эргайоахаш тоа а еш, паччахьалкхено Iалашду къахьегама овсарле-ийслга, производства эффективности балха дикали лакхъелга, халкъа боахам хадданза, плана боарамагIа, боагI-боагIача тайпара дегIаухилга.

Статья 16. Нохч-ГIалгIай АССР экономика РСФСР экономика, СССР территоре тIа общественни производство, рузкъа дIа-юха декъареи хувцареи дерригa доакъош чулоацаш йола халкъбоахама бIарччача цхьан комплекса чудоагIа дакъа да.

(ДIахододар 2-чеи, 3-чеи, 4-чеи оагIош тIа).

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Конституци (Керттера Закон) тIаэцарахи дIакхайкадарахи йола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

ДЕКЛАРАЦИ

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа цIерагIа ший гIулакхаш чакхдоахаш, Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Конституци (Керттера Закон) тIа а эц 1978 шера 26 мае денз из юкъедоаладелга дIа а кхайкаду.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1978 шу, 26 май.

Нохч-ГIалгIай АССР Конституци (Керттера Закон) юкъедоаладара порядках дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

СТАТЬЯ 1. 1978 шера 26 мае кхаччалца йолча хана тIа-ийца Нохч-ГIалгIай АССР законаш, кхыйола Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен органий акташ дIахо юсаш я, хIана аьлча 1978 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Конституцена уж духьала йоацандаь.

СТАТЬЯ 2. 1978 шерара Нохч-ГIалгIай АССР Конституци тIаэцалехьа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституце луш йола ерригa полномочеш кхоачашъелга оттаде.

1978 шерара Нохч-ГIалгIай АССР Конституци тIаэцалехьа хержача моттигашкарча паччахьалкхен Iаьдала органаша кхоачашъю Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституце халкъа депутатий моттигашкарча Советашта луш йола ерригa полномочеш.

1978 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Конституце 74 статья тIа оттаяь халкъа депутатий Советий полномочей ханаш из тIаэцалехьа хержача Советашта йоагIаш я.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо белгалйойла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигашкарча Советашкеи аргIанара хоржамаш дара ха.

СТАТЬЯ 3. 1937 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Конституцега хьежжа вIашагIъехкача халкъа депутатий Советий исполнительнии распорядительнии органаша, министерствашеи ведомствашеи, судашеи кхыча паччахьалкхен органашеи 1978 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Конституце а из тIаэцалехьа арадаьннача законодательства а шоашта енна полномочеш кхоачашъю, хIаьта иштта дIахо йодача хана Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституцега хьежжа йола законодательни акташ тIаэцалца а.

СТАТЬЯ 4. Районни (городий) халкъа судий халкъа заседателий полномочей 1978 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Конституце 141 статья тIа оттаяь ха, из тIаэцалехьа хержача халкъа заседателашта а йоагIаш я.

СТАТЬЯ 5. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо кийч а яь Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советe ювцийта хьачулойла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советe, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигашкарча Советашка хоржамаш дара хьакъехьарча законий проекташи Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Регламента проекти, хIаьта иштта Нохч-ГIалгIай АССР законодательство 1978 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Конституцега хьежжа нийсъяра болх вIаштIехьбаккхара порядок белгал а йойла.

СТАТЬЯ 6. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето кийч а йойла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советe ювцийта хьачу а лойла Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета хьакъехьарча Закона проект.

СТАТЬЯ 7. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советаш, цар исполнительнии распорядительнии органаш, министерствашеи ведомствашеи, паччахьалкхени общественнии кхыча органий кулгалхой хьожалба Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проект республике дерригача халкъо ювцарца ювзаенна шоашка кхаьчача цу органий балхаца дувзаденнача дешаех йолча гражданий предложенешкеи замечанешкеи, хIаьта уж кхоачашъяра де доагIар а долда.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный.
1978 шу, 26 май.

СОВЕТИЙ IАЬДАЛ — ХАЛКЪА IАЬДАЛ

ЯлхазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIан йоаца бархIлагIа сесси

1978 шера 26 мае Грозне, кердача республикански драматически театре хилар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIан йоаца бархIлагIа сесси.

Председателал деш яр Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель депутат **Р. С. Ахматова.**

Берригаш раьза а болаш чIоагIйир сессе укх лохехьара ден повестка:

Нохч-ГIалгIай АССР Конституце (Керттерча Закона) проектах.

«Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Конституце (Керттерча Закона) проектахи из дерригача халкъо ювцара итогехи» яха доклад йир Конституце проект кийчъяра Комиссе председатела, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **А. В. Власова.**

ВорхI беттал кIезига дуккагIа мара ха яьннаяц, аьлар цо, СССР Лакхехьарча Совето дуккхача къамех латтача советски халкъа лоIам дIа а кхайкабеш, СССР керда Конституци тIаийца из исторически ди хинна. Вай мехка кердача Керттерча Законо шийна дерригa чу а лоацаш хьахьокх Советски Союз кховзткъа шера дегIааха-рах хьахиннар. Цунца цхьана цо дIакхайкаду вай дIахо дIахьалхашка ахара керттера лерхIарши декхараши.

Тахан республика Лакхехьарча Совета аргIан йоацача бархIлагIча сессега хьажа хьачулу Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика кердача Конституце проект.

Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проект кийчъяра Лакхехьарча Совето вIашагIъеллача Комиссе ший балха тIа кулгал лийцар ленински конституционни принципех, КПСС XXV-ча съезда, КПСС ЦК майски, октябрьски (1977 ш.) Пленумий решенеех, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева балхаш тIара хьайоагIача выводехи положенеехи.

Проекта ларде йийшар дерригача советски халкъа, цунна юкъе Российски Федераце къахьегамхой а, цаI бола лоIам дIакхайкабаь, советски наьха массехкача поахалий исторически опыти юкъа Iоадаь хьабкъали шоашта чулаьца йолча союзни Конституцеи, хIаьта иштта РСФСР Конституцеи идеяши принципаши.

Нохч-ГIалгIайчено, кхыйолча вежарашха йолча республикаша санна, сий дола кховзткъа шерара никъ баьб. Парте хьалхленца, Советски паччахьалкхено, вай мехка кхыдолча къамашеи эггара хьалха сийлахь - доккхача эрсий къамон гIо а деш, цунах хинай лакхамеханизированни юрта боахами лакха социалистически культуреи йола дегIаена индустриальни республика.

ХIанз гIулакх деш долча Керттерча Закона лерргIа йоагIача республика кердача Конституце проекто политически социально - экономически гIишлошъяра шовзткъашерара опыт шийна чу а лаьцай цу ларда тIа хаьддаи кIоаргеи хьа а хьекхад Нохч-ГIалгIайчени цун къамийи вахаре хинна дерригa доккхий хувцамаш.

Вай республика кердача Керттерча Закона проект, вай ханара цун дегIаяра боарам хьа а хьоккхаш, вай обществе хьахулаш йоагIа дуккха общественни отношенеш дIачIоагIъе а дIанийсъе а лаьрхIа я.

Союзни Конституцеи РСФСР Конституцеи ларде йийшача вай парте Iилман выводашка хьежжа, Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика социалистически халкъа юкъара паччахьалкхе санна къоастаю. Цо дIакхайкабу республика дерригача къамех болча болхлой, ахархойи интеллигенцеи, къахьегамхой лоIами хьашташи.

НГIАССР Конституце проекта тIа, СССР а РСФСР а Конституцеш тIа санна белгалдоаккх, ерригача политически система дог Советски Союза Коммунистически парти йолга.

Дерригa Iаьдал халкъа кара долча вай система юкъмоттиг Советашка я — къахьегамхой эггара йоккхагIа йолча организацега, Ленина ма-аллара, — дерригa Iаьдал халкъа кара хилара лакхерча формага. Проекта тIа дIаяздаьд: «Дерригa Iаьдал халкъа кара да Нохч-ГIалгIай АССР-е.

Паччахьалкхен Iаьдал Нохч-ГIалгIай АССР политически ларда йолча халкъа депутатий Советашка гIолла чакхдоах халкъо».

СССР а РСФСР а Конституцеш санна, проекта положенеш тIаерзаяь я халкъо хержарий сий дIахо лакхдара, цар шоай доккхий а бехктоккхаме а декхараш дикагIча тайпара кхоачашдара. Депутатий балха политически лоархIам боккха ба. Проекта тIа белгалдаьд уж халкъа а Советий а йизза бокъонаш йола эзкалаш хилар.

Политически, боахама, социальни дешаш къестадеча профсоюзни, комсомола, ерригача кхыча общественни организацей лоархIам лакхбалар вай вахара белгало я. Цудухьа кхетаде доагIаш да РСФСР Конституце проект ювцача хана санна хIанз а республика къахьегамхоша общественни организацешта законодательни инициатива бокъо ялара положени къоабалъяьлга.

Проект дерригача халкъо ювцача хана республика къахьегамхоша хьинаре хьалъаьцар паччахьалкхени общественни гIулакхаш дувцачара а къестадечара а къахьегама коллективаш лоархIам лакхбарах йола цун положенеш.

Проекта тIа дIаяздаь да социализмерча общественни производства эггара лоархIамегIа дола де лерхIар — тIехьтIехьагIа дуккагIа хулача материальнии духовнии эшарашца нах дикагIа Iалашбар.

Нохч-ГIалгIай АССР экономика РСФСР экономикана, мехка халкъбоахама цаI йолча комплексана чудоагIа дакъа да, хIаьта из дегIайоаляра лоархIам боллаш дакъа юкъехьош а я.

Партеи Советски паччахьалкхени социальни политика керттерча лостамех цаI ба къахьегама хьалаш тоадар, из лорабар, Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхар, дIахо йодача хана хала физически къахьегам геттара юкъера дIабаргболаш кIезигбар. Уж декхараш кхоачашделга хIанз конституционни ларда тIа отт, хIаьта бокъонца цунга хьежжа болх вIаштIехьбаккха безa плановни боахамеи органаша, предприятейи учрежденейи кулгалхоша, къахьегама коллективаша.

Мехка Керттерча Закона тIа а санна Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проекта тIа керттера моттиг дIалоац сага правови статуса, гражданий бокъонаштеи паргIатонаштеи хетаяьча раздело. Нохч-ГIалгIай АССР гражданаш, белгалдоаккх проекта 29 статья тIа, закона хьалхашка цхьатарра бокъонаш йолаш ба, баьнна моттиг, социальнии имущественнии хьал, къами раси, кхал е маIа, образовани, мотт, дынацара гIулакх, леладеча гIулакхий тайпеи хьисапи, баха моттиг, кхыдола гIулакхаш цар миччa бесса дале а.

(Йистедоалар 4-ча оагIо тIа).

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

КОНСТИТУЦИ

(Керттера Закон)

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Экономикана ду кулгал экономически социальни дегIаахара паччахьалкхен планий ларда тIа лeладу, отраслевойи территориальни принципаш теркал а еш, централизованни доал дар боахам лелабеи инициатива гойтеи предприятеш, объединенеш, кхыйола организацеш шоай мукъагIа хиларца цхьана тар а деш. Цу хана хьинаре пайда эц боахама расчетах, пайдах, себестоимостах, кхыдолча экономически хIамаехи стимулехи.

Статья 17. Нохч-ГIалгIай АССР-е законага хьежжа кустарно-ремесленни промыслай, юрта боахама, бахача наха бытовой гIулакхаш дара даькъе индивидуальни гIулакхаш а хIаьта иштта алхха гражданий шоайи цар дезалхойи къахьегама ларда тIа кхы тайпа къахьегама гIулакхаш а леладайт. Индивидуальни къахьегама гIулакхаш нийсду паччахьалкхено, общества хьашташта царех пайда эцилга Iалаш а деш.

Статья 18. ХIанзарча а хьатIахургдолча а ноахалий хьашташта лаьрхIа Нохч-ГIалгIай АССР-е динза даргдоаца гIулакхаш ду лаьттеи цун ченаши, хии ресурсаш, тIайоален садоаллеи хIамаш лораяра а Iилман ларда тIа, дерттIа царех пайда эцара а, фои хийи цIена лоаттадара, Iалама рузкъа дебаделга Iалашдараи сага гонахьара Iалам тоадараи.

Корта 3.

СОЦИАЛЬНО ДЕГIААХАРИ КУЛЬТУРЕИ

Статья 19. Нохч-ГIалгIай АССР социальни лард я йохаргйоаца болхлой, ахархой, интеллигенце цхьоагIо.

Паччахьалкхено гIо ду общество социально цхьан тайпара хулга чIоагIдара — классови башхалонаш, городаи юртаи, хьаькъалцеи физически хьегача къина юкъера дикка йоккхий башхалонаш дIаяхара, СССР дерригa къамаши народносташи массе оагIорахьара дегIаккхувлараи гаргадигараи.

Статья 20. «ХIаравар паргIатта дегIаахар берригаш а паргIатта дегIаахара эша хьал да» яхача коммунистически идеалага хьежжа паччахьалкхено лаьрххIа шийна хьалхашка оттаду шоай творчески низаш, хьинар, говзалаш тIаерзаяра, саг массе оагIорахьара дегIавоалавара йола реальни торонаш шерьелга.

Статья 21. Паччахьалкхено йоакхо ю къахьегама хьалаш тоадареи из лорабареи, Iилман ларда тIа из вIаштIехьбаккхара, хала физически болх халкъа боахама дерригача доакъошкарча производственни процессашта комплексни механизации автоматизации яра ларда тIа кIезигбареи хIаьта дIаходача хана цIенбаь юкъера дIабаккхареи.

Статья 22. Нохч-ГIалгIай АССР леррагIа чакхйоах юртбоахама къахьегам индустриальничоа таралостабара, юрташка халкъа образоване, культура, унахцIено лораяра, торговлен общественни кхачани, бытовой гIулакхаш дара а, коммунальни боахама а учрежденей сеть шерьяра; юртех, станицех, нах бахача юрташкарча кхыча моттигех тоаяь поселкаш яра программа.

Статья 23. Паччахьалкхено лорзагIа на боаккхаш чакхбоах къахьегамхой къахьегамах телача маьха, реальни доходий боарам къахьегама овсарле лакхъяларга хьежжа лакхбара тIаберзабаь никъ.

Советски наха эшарашца биззагIа кхоачамбара духьа общественни потреблене фондаш вIашагIъехк. Общественни организацешеи къахьегача коллективашеи шерра дакъа а лоацаш, паччахьалкхено Iалашду уж фондаш йоккхагIа хулгеи нийсхонца дIа-юха екъилгеи.

Статья 24. Нохч-ГIалгIай АССР-е болх беши дегIаухаши я унахцIено лораяра, социальни Iалашон, торговлен общественни кхачани, бытовой гIулакхаш дара а коммунальни боахама а паччахьалкхен системаш.

Бахача наха гIулакхаш дара массе даькъе кооперативни кхыча общественни организацеш лeладу гIулакхаш могаду паччахьалкхено. Цо гIо ду массови физически культуреи спорти дегIайоалаяра.

Статья 25. Гражданашта общеобразовательни профессиональни кийчо Iалашъеш, кагирхошта коммунистически кхетам балара, уж духовни дегIаккхувлара, къахьегамеи общественни гIулакхашта кийчбара гIулакх деш йола халкъа образоване бIарчча цхьа система йолаш а эргайоахаш тоеш а я Нохч-ГIалгIай АССР-е

Статья 26. Обществана эшарга хьежжа паччахьалкхено Iалашду планагIа Iилма дегIаухилгеи Iилман кадраш кийчьелгеи, Iилман тохкамех хьахинараш халкъа боахамеи вахара кхыча доакъошкеи юкъеккхухьилга вIаштIехьдоах.

Статья 27. Паччахьалкхено йоакхо ю общества духовни рузкъа лорадара, дебадара, советски наха нравственни эстетически кхетам балар духьа цунах шерра пайда эцара, цар культурни боарам лакхбара. Нохч-ГIалгIай АССР массе а тайпара могаду профессиональни искусствои халкъа художественни творчествои дегIаккхувлар.

II. ПАЧЧАХЬАЛКХЕИ САГИ

Корта 4.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГРАЖДАНСТВО, ГРАЖДАНИЙ ЦХЬАТАРРА БОКЪО ХИЛАР

Статья 28. СССР-е оттаяьча бIарчча цаI йолча союзни гражданстваrа хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР хIара гражданин РСФСР а СССР а гражданин ва.

Советски гражданство тIаэцареи дIаяккхареи бахьанаши порядоки СССР гражданства хьакъехьарча Законо увттаеш я.

Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа РСФСР а кхыча союзни республикай а гражданий Нохч - ГIалгIай АССР гражданий саина бокъонаш я.

Доазол дехьа Нохч - ГIалгIай АССР гражданаш Советски паччахьалкхено лорабеши гадоахаши ба.

Статья 29. Нохч - ГIалгIай АССР гражданаш закона хьалхашка цхьатарра бокъонаш йолаш ба, баьпна моттиг, социальни имущественни хьал, къами расеи, кхал е маIа, образовани, мотт, дынцара гIулакх, лелалеча гIулакхий тайпеи хьисапи, баха моттиг, кхыдола гIулакхаш цар мичча бесса дале а.

Нохч - ГIалгIай АССР гражданашта цхьатарра бокъонаш Iалашъю экономически, политически, социальни, культурни вахара дерригача доакъошка.

Статья 30. Кхалсагеи маIача сагеи цхьатарра бокъонаш я Нохч - ГIалгIай АССР-е.

Уж бокъонаш чакхйоахилга Iалашду образовани яккхеи профессиональни кийчо еи, къахьега, цунах совгIат хьожадайта, балха тIа лакхъяла, общественно - политически культурни гIулакхашта маIача наха нийсса кхалнаха цхьатарра торонаш яларца а хIаьта иштта кхалнаьха къахьегами унахцIенои лораяра къастта чакхдоахача гIулакхашца а; наналца къахьегам цхьана тарбе кхалнахага йиш хулийташ дола хьалаш вIаштIехьдахарца; нанали берали правови лорадарца, материальнои моральнои хьаллацарца, цу даькъе берагIа болча кхалнаха, ноаношта, алапи а долаш, отпускаши кхыйола льготаши телар а кагий бераш долаш болча кхалнаьха балха ха кIезиг-кIезига еш лоацъяр а долаш.

Статья 31. Бе-беча расехи къамехи болча Нохч-ГIалгIай АССР гражданий бокъонаш цхьатарра я.

Уж бокъонаш чакхйоахилга Iалашду СССР дерригa къамаши народносташи массе оагIорахьара дегIаккхувлареи гаргадигареи политикаца, советски патриотизмаи социалистически интернационализмаи уйланца гражданашта кхетам баларца, шоай къамаи меттахи СССР кхыча халкъий меттаехи пайда эца торо хиларца.

Рассовии къамани белгалонех мичча бесса оттадаь а, гражданий бокъонашта доазув оттадича, гучахьа е къайлагIа царна совленаш слча, хIаьта иштта мичча бесса баь а, раса е къам тIехдоахаш, моастагIала е дош ца хеташ хьехам бича законагIа таIазар ду.

Статья 32. Кхыча мехкий гражданаштеи гражданство йоацаш болча нахаи Нохч - ГIалгIай АССР-е закона тIа белгалъяь бокъонаши паргIатонаши лу, цу даькъе цар шоай, имущественни, дезала, кхыйола бокъонаш лораяра судагара а паччахьалкхен кхыча органашкара а гIо дехара гаранти а луш.

Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа бола кхыча мехкий гражданаши гражданство йоацаш бола нахи декхарийла ба СССР Конституци, РСФСР Конституци, Нохч - ГIалгIай АССР Конституци лархIа а советски законаш кхоачашде а.

Корта 5.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГРАЖДАНИЙ КЕРТТЕРА БОКЪОНАШ, ПАРГIАТОНАШИ ДЕКХАРАШИ

Статья 33. Нохч - ГIалгIай АССР гражданаш СССР Конституце тIеи, РСФСР Конституце тIеи, Нохч - ГIалгIай АССР Конституце тIеи, советски законаш тIа хьакхайкаьи цо гаранти луш йолеи социально - экономически, политически шоайи бокъонаши паргIатонаши йиззa шоашка йолаш ба. Социалистически строя социально - экономически культурни дегIаахара программаш кхоачашъярга хьежжа гражданий бокъонаши паргIатонаши шеръелга, цар вахара хьалаш хадданза тоаделга Iалашду.

Гражданаша бокъонехи паргIатонехи пайда эцилга обществаи паччахьалкхени хьашташта, кхыча гражданий бокъонашта зе деш хила йиш яц.

Статья 34. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий къахьега бокъо я, — вешта аьлча, цун дукхалгеи дикалгеи хьежжаи хIаьта паччахьалкхено белгалбаьча кIезигагIа болча боарамал лохагIа доацаши алапи а луш, болх лургхиларах гаранти лу, — ший безамга, говзалга, профессиональни кийчонга, дешарга хьежжаи общественни хьашташ теркалдеши професси, гIулакх, болх харжа бокъо хилар чу а лоацаш.

Из бокъо Iалашъю боахама социалистически системаца, производительни низаш даим дегIаахарца, мах боацаш профессиональни дешар Iомадайтарца, къахьегама квалификаци айярцеи керда специальносташ Iомаярцеи, профессиональни ориентацеи нах балхаца Iалашбареи системаш дегIайоалаярца

Статья 35. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий салаIа бокъо я.

Из-бокъо Iалашъю болхлоштеи гIулакхерча нахаи 41 сахьат тIех доаца балха кIира оттадарца, цхьайолча профессештеи производствашteи балха ди лоацдарца, буйсанна болх бечарна къахьега ха лоацъярца; хIара шера мах луш отпускаши хIара кIира салаIа деноши теларца, хIаьта иштта культурно - сердалони дарбани учрежденей сеть шеръярца, массови спорт, физически культуреи туризми дегIайоалаярца; наха бахача салаIа аьттув бола торонаши мукъача ханах рационально пайда эцара кхыдола хьалаши хьадарца.

Колхозхоша болх беши салоIаши йоаккхача хана йIоахал колхозаша шоаш белгалъю.

Статья 36. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий унахцIено лорае бокъо я.

Из бокъо Iалашъю паччахьалкхен унахцIено лорaeча учрежденеша мах боацаш квалифицированни медицински гIулакх дарца, гражданашта дарба деча цар унахцIено чIоагIъечен учрежденей сеть шеръярца; кхерамзлеи техника, производственни санитария дегIайоалаярцеи эргайоаккхаш тоаярцеи; профилактически мероприятеш шерра чакхъяхарца; гонахьара Iалам тоадара гIулакхаш чакхдахарца; кхувш йоагIача тIехьеи унахцIеное къаьстта йоакхо ярца, дешарцеи къахьегама кхетам баларцеи бувзабенна боаца болх берашка байтилга дехкар чу а лоацаш; лазараш хулийта хьалаш дIадахараи уж кIезигагIа хилийтараи, гражданаш хьинар долаш а болаш, дукхача хана бахаш хилийтара тIадерзадаь Iилман тохкамаш доаржадарца.

Статья 37. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий къабелча, цамогаш хилча, вIалла е цхьадолча даькъе мара къахьега йиш йоацаши, хIаьта иштта кхаба да воацаши бисача материальни Iалашбара бокъо я.

Из бокъо Iалашъю болхлошта, гIулакхерча нахаи колхозхоштеи социальни страховани ярца, ханна къахьега йиш йоацаш бисача пособеш теларца; къабелча, инвалидаш хилчеи кхаба да воацаш бисачеи паччахьалкхени колхозийн чотагIа пенсеш теларца; цхьадолча даькъе мара къахьега йиш йоацаш биса гражданаш балхаца Iалашбарца; ха яхача гражданийи инвалидийи йоакхо ярца; социальни Iалашон кхыча формашца.

Статья 38. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий чуIе цIенош хила бокъо я.

Из бокъо Iалашъю паччахьалкхени общественни цIеной фонд дегIайоалаярцеи лораярцеи, кооперативни индивидуальни цIенош хьалдара гIо дарца, наха чуIе вахара аьттув бола цIенош хьалдара программа кхоачашъярга хьежжа, общественни тIахьожам а лоаттабеш, озабезамаш ца деш цIенош дIа - юха декъарца, хIаьта иштта квартирехи коммунальни гIулакх дарахи йибу мах лакха ца хиларца. Нохч-ГIалгIай АССР гражданаш шоашта чуIе деннача цIеной лерттIа йоакхо е декхарийла ба.

Статья 39. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий деша бокъо я.

Из бокъо Iалашъю массе тайпара дешар мах боацаш хиларца, берригa кагирхой юкъера образовани йолаш хулга декхар даь тIа а лужадаь чакхдоаккхаш хиларца, дешар вахарца, производстваца дувзара ларда тIа шерра профессионально - технически, лаьрххIа юкъереи лакхереи дешар дегIадоаладарца; заочни сайрийнареи дешар дегIалоалаларца; дешархоштеи студенташтеи паччахьалкхен стипендеши льготаши теларца; мах боацаш школьни учебникаш теларца, школе наьна меттала деша йиш хиларца; къахьегамхошта шоашка дешийтара хьалаш хьадарца.

Статья 40. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий культурана карагIдийннарех пайда эца бокъо я.

Из бокъо Iалашъю паччахьалкхени общественни фондашкарча даьхени дерригача дунени культура ганзех хIаравар кхета йиш йолаш хиларца; республика территоре тIа культурно - сердалон учрежденеш дегIаккхувларцеи йоагI-йоагIача дIа-юха нийсъярцеи; телевидени, радио, книжкаш арахецара гIулакхи периодически кепайоазуви, мах ца боаккхача библиотекай сеть дегIайоалаярца; доазол дехьарча паччахьалкхенашца дIа - юха лоаттаду культурни бувзамаш шердарца.

Статья 41. Нохч - ГIалгIай АССР гражданашта коммунизм хьалъяра декхарашка хьежжа паргIато лу Iилман, технически художественни кхолламаш дара. Из Iалашду Iилман тохкамаш, изобретательски рационализаторски болх шерра боаржабарца, литературеи искусствои дегIайоалаярца. Паччахьалкхено цу гIулакха эша материальни хьалаш хьаду, шоай лоIамерча обществаштеи творчески союзаштеи новкъостал ду, халкъа боахаме а вахара кхыча доакъошка а изобретенеши рационализаторски предложенеши юкъеккхухьилга вIаштIехьдоаккх.

Авторий, изобретателийи рационализаторийи бокъонаш паччахьалкхено лораю.

Статья 42. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий паччахьалкхени общественни гIулакхашта доал деча, паччахьалкхен юкъареи моттигереи лоархIам бола законаши решенеши ювцачеи тIаэцачеи дакъа лаца бокъо я.

Из бокъо Iалашъю халкъа депутатий Советашкеи паччахьалкхен хоржама кхыча органашкеи нах харжа а шоаш цига хержа хила а, дерригача халкъо дош дуввачеи кхаж тоссачеи, халкъа тIахьожаме, паччахьалкхен органий, общественни организацейи шоай лоIамерча общественни органийи балха юкъе, къахьегама коллективайи бахача наьхеи собранешка дакъа лаца йиш хиларца.

Статья 43. Нохч - ГIалгIай АССР хIара гражданина бокъо я паччахьалкхен органийи общественни организацейи болх тоабара хьакъехьа предложенеш тела, балха тIарча кхоачамбоацарашта критика е.

Кулгалду нах декхарийла ба оттаьча хана гражданаша тийнна предложенеши заявленеши къестае, цу хьакъехьа жопаш телеи де эшар деи.

Критика ярах чIир лехилга дехк. Шоашта критика ярах чIир леха гIертараш бехктоккхаме оз.

Статья 44. Халкъа хьашташкеи социалистически строй чIоагIъяра а дегIайоалаяра а декхарашкеи хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР гражданашта паргIатонаш лу: шоашта хетар дIаала, кепайоазон тIа дакъа лаца, собранеш, митингаш, улицашка шествеши демонстрацеши е.

Уж политически паргIатонаш кхоачашъелга Iалашду къахьегамхоштеи цар организацештеи общественни зданеш, улицаши, майдаши яларца, информаци шерра йоаржаярца, кепайоазонах, телевиденехи радиохи пайда эца йиш хиларца.

Статья 45. Коммунизм хьалъяра декхарашка хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР гражданий бокъо я политически хьинари шоай лоIамагIа леладу гIулакхаши дегIадоаладар духьа шоай тайп-тайпара дола хьашташ кхоачашдара аьттув хулийтача общественни организацешка вIашагIкхета.

Общественни организацешта гаранти лу шоай уставной декхараш толаме кхоачашдара царна эша хьалаш хулийтаргхиларах.

Статья 46. Нохч - ГIалгIай АССР гражданашта шоашта ловш йола дог - уйла хила йиш хиларах гаранти лу, вешта аьлча моллагIча дынах теша е цхьанна дынах ца теша, дына культаш кхоачашъе е дына духьалара пропаганда е. Дынах тешаш хилар ларде а лаьца моастагIали эгIазали юкъеехкилга дехк.

Нохч - ГIалгIай АССР-е киназ (маьждиг) паччахьалкхенахи школа киназахи (маьждигахи) дIакъоастаяь.

Статья 47. Паччахьалкхено дезал лорабу.

Саг яр-яхар чIоагIлу кхалсагеи маIача сагеи лоIамагIа; сесат а мар а дезале цхьатарра бокъо йолаш ба.

Паччахьалкхено дезала йоакхо ю берий учрежденейи организацейи сеть шерра хьалъяреи дегIайоалаяреи, бытеи общественни кхачани служба хьалъяреи эргайоахаш тоаяреи, бер хьахилча пособеш телара, дукха бераш долча дезалашта пособеши льготаши хьежадара, хIаьта иштта дезала кхыдола пособеши новкъостали дара наькъаца.

Статья 48. Нохч - ГIалгIай АССР гражданашта паргIата лелара а бахара а гаранти лу. Суда решенегIа е прокурора санкцегIа мара цхьаккха лаьца чуволла йиш яц.

Статья 49. Нохч - ГIалгIай АССР гражданашта шоай боахама уж бизза даьй хилара гаранти лу. Чубахачар лоIамагIа доацаш, закона еина бокъо еце, цар цIагIа чувала бокъо лац сага.

Статья 50. Гражданий шоай вахар, дIа-юха яздеча каьхатий къайле, телефонаца ду къамаьлаши телеграфии хоамаши гуча ца доахилга закона лораду.

Статья 51. Саг лархIар, гражданий бокъонаши паргIатонаши лораяр — еррига паччахьалкхен органий, общественни организацейи гIулакхаш тIарча наьхеи декхар.

Нохч - ГIалгIай АССР гражданий бокъо я шоай сий а эхь а доаде, вахара а унахцIенонна а, паргIатонна а, боахама а зе де гIертарех шоаш лорабара судагара гIо деха.

Статья 52. Нохч - ГIалгIай АССР гражданий бокъо я гIулакхаш тIарча наьха, паччахьалкхени общественни органий гIулакхех лаьца жалобаш язъе. Жалобаш закона оттаьча порядкагIеи шийи ханнахьеи къестае еза.

ГIулакхаш тIарча наха закон телхадеш, шоай полномочеш тIехйоахаш, гражданий бокъонашта эшам беш хIама дойя. закона оттаьча порядкагIа доаш къоастале суде дIачудала йиш я.

Нохч - ГIалгIай АССР гражданий бокъо я паччахьалкхени общественни организацеша, хIаьта иштта шоай балха декхар кхоачашдеча хана гIулакххерча наха законагIа доаца гIулакхаш леладарах шоашта хинна зе юхаметтаоттадайта.

Статья 53. Гражданина бокъонаши паргIатонаши кхоачашъелга дIакъоастаде йиш йолаш дац цо ший декхараш кхоачашдарах.

Нохч - ГIалгIай АССР гражданин декхарийла ва СССР Конституце, РСФСР Конституце, Нохч - ГIалгIай АССР Конституце, советски законаша дIадехар кхоачашде, социалистически общежите бокъонаш лархIа, советски гражданина лакха цIи сийленца лелае.

Статья 54. Къахьега могача Нохч - ГIалгIай АССР хIара гражданина декхари сийлен гIулакхи — общественно пайданеча гIулакха даькъе ше хержа болх цIена хьабар, къахьегама дисциплина кхоачашъяр. Общественно пайданеча къахьегамах къехкилга социалистически общества принципашца тарлургдолаш дац.

Статья 55. Нохч - ГIалгIай АССР гражданин декхарийла ва социалистически доалахье лораеи чIоагIъеи. Нохч - ГIалгIай АССР гражданина декхар — паччахьалкхени общественни хIамаш лечкъаерашцеи кхом ца берашцеи къовсам лоаттабелга, халкъа рузкъан хьурмат делга.

Социалистически доалахьенна тIаккхувда нах закона бехктокхаме оз.

Статья 56. Нохч - ГIалгIай АССР гражданин декхарийла ва Советски паччахьалкхен хьашташ лораде, цун низи сийи чIоагIдара гIо де.

Социалистически Дай - мохк лорабелга Нохч - ГIалгIай АССР хIара гражданина сийлен декхар да.

Даьхе йоткар — халкъа хьалхашкара эггара доккхагIа дола зулам.

Статья 57. СССР Герзашцарча Низий мугIарашка тIема гIулакх дар — Нохч - ГIалгIай АССР гражданий сийлахьа декхар.

Статья 58. Нохч - ГIалгIай АССР хIара гражданина декхар—кхыча къамех болча наьха сий дар, дуккхача къамех латтача Советски паччахьалкхен къамийи народностийи доттагIал чIоагIдар.

Статья 59. Нохч - ГIалгIай АССР гражданин декхарийла ва кхыча наьха бокъонаши законни хьашташи лархIа, антиобщественни гIулакхашца машар боацаш хила, общественни порядок лораяра массе тайпара гIо де.

Статья 60. Нохч - ГIалгIай АССР гражданаш декхарийла ба шоай бераш кхедара йоакхо е, обществана пайдане къахьегара уж кийчбе, социалистически общества тешаме членаш хургболаш хьалкхебе. Бераш шоай даьй - ноаной йоакхо е а царна новкъостал де а декхарийла да.

Статья 61. Нохч - ГIалгIай АССР гражданаш декхарийла ба Iалама йоакхо е, цун беркат лораде.

Статья 62. Исторически памятникайи кхыйолча культурни ганзайи йоакхо яр—Нохч-ГIалгIай АССР гражданий декхар.

Статья 63. Нохч - ГIалгIай АССР гражданина интернациональни декхар — кхыча мехкий халкъашцара доттагIали вIаши цхьана лeладу гIулакхаши дегIадоаладара, массане юкъара машар хьаллацараи чIоагIбараи гIо дар.

III. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КЪАМАН-ПАЧЧАХЬАЛКХЕНИ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНИИ УСТРОЙСТВО

Корта 6.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР—РСФСР-а ЧУЙОАГIА АВТОНОМНИ РЕСПУБЛИКА

Статья 64. Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика—Российски Советски Федеративни Социалистически Республикана чуйоагIа советски социалистически паччахьалкхе. ССР Союзеи РСФСР-еи бокъонаш тIа белгалдаьчул тIех шийгара дола дешаш Нохч - ГIалгIай АССР-о ше къестаду.

Статья 65. Нохч-ГIалгIай АССР территори из раьза йоацаш хувца йиш яц.

Статья 66. Ший лакхерча паччахьалкхен Iаьдалеи доал дареи органашка гIолла Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика доалахьа да:

1) Нохч-ГIалгIай АССР Конституци тIаэцари цунна хувцамаш дари;

2) Нохч-ГIалгIай АССР Конституци чакхъяхара тIехьа тIахьожам лоаттабар;

3) Нохч-ГIалгIай АССР законодательство;

4) Паччахьалкхен порядок, гражданий бокъонаши паргIатонаши лораяр;

5) ССР Союзеи РСФСР-еи законодательстваrа хьежжа паччахьалкхен Iаьдалеи доал дареи республикански а моттигерча а органий гIулакхаш вIаштIехьдахареи балхеи порядок оттаяр;

6) цаI йола социально-экономически политика чакхъяхар, Нохч-ГIалгIай АССР экономикана кулгалдар; Iилма-технически прогресс Iалашъяр, Iалама ресурсаех дикагIча тайпара пайда эцарац лораяраи тIадерзадаь гIулакхаш чакхдахар;

7) Нохч-ГIалгIай АССР экономически а социально а дегIаахара паччахьалкхен планаш, Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджет кийчъяри чIоагIъяри, уж кхоачашъярах йола отчеташ чIоагIъяр; районийи республикански доалахьарча городийи бюджеташ кхоачашъяра кулгалдар;

8) ССР Союзеи РСФСР-еи законодательстваrа хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджет хьаяра хьачуйоагIа доходаш оттаяр;

9) республиканзки доалахьа долча халкъа боахама доакъошта, республиканскии моттигерчеи доалахьарча объединенештеи предприятештеи кулгалдар;

10) ССР Союзеи РСФСР-еи законодательстваrа хьежжа лаьттах, лаьттаи ченех, хьунехи хихя пайда эцара; гонахьара Iалам лорадара тIахьожам лоаттабар;

11) нах чубахачеи коммунальни боахама, торговленеи общественни кхачани, бахача наха бытовой гIулакхаш деча, нах чубаха цIенош хьалдечеи городаш а нах баха кхыйола моттигаш а тоаечеи, наькъаш лехкачеи транспортаи кулгалдар;

12) Нохч-ГIалгIай АССР халкъа образованена, культурни а Iилмаи а организацештеи учрежденештеи, унахцIено лораяра, физически культураней спортаи, социальни Iалашонна кулгаллар; истории культураи памятникаш лорадар;

13) республикански лоархIам бола кхыдола дешаш къестадар.

Статья 67. Нохч-ГIалгIай АССР-о дакъа лоац РСФСР-еи ССР Союзеи доалахьа дола дешаш РСФСР-еи ССР Союзеи паччахьалкхен Iаьдалеи доал дареи лакхерча органашка гIолла къестадеча.

Нохч-ГIалгIай АССР-о ший территоре тIа комплексни экономически социальнои дегIаахар Iалашду, цу территоре тIа ССР Союзеи РСФСР-еи полномочеш чакхъяхара гIо ду. СССР-еи РСФСР-еи паччахьалкхен Iаьдала а доал дара а лакхерча органий решенеш вахаре кхоачашъю.

Шийга доагIача дешашка диллача Нохч-ГIалгIай АССР-о лостам а тел, тIахьожам а лоаттабу союзни республиканскии (РСФСР) доалахьарча предприятей, учреждений, организацей гIулакхашта.

Статья 68. СССР Конституцегеи РСФСР Конституцегеи хьежжа социалистически Даьхе лораяр паччахьалкхен лоархIамегIйола функци а дерригача халкъа гIулакх а да. Социалистически карагIдаьинараш, советски халкъа машаре къахьегам, паччахьалкхен суверенитети территориальни бIарччали лораяра вIашагIлехкад СССР Герзашцара Низаш, массанена декхар даь тIадиллад эскаре гIулакх делга.

Нохч-ГIалгIай АССР-о дакъа лоац мехка кхерамзлеи обороноспособности Iалашъеча, СССР Герзашцара Низаш мел эшачунца кийчдеча.

Мехка кхерамзле Iалашъяреи обороноспособность чIоагIъяреи паччахьалкхен органий, общественни организацей, гIулакхаш тIарча наьха, гражданий декхараш СССР законодательствас белгалду.

Статья 69. Нохч-ГIалгIай АССР-е тIема пропаганда елга дехк.

Статья 70. СССР-еи РСФСР-еи законаш Нохч-ГIалгIай АССР территоре тIа кхоачашданза даргдоацаш да.

Корта 7.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ УСТРОЙСТВО

Статья 71. Нохч-ГIалгIай АССР-о ше районашта екъар оттаду, хIаьта РСФСР законодательстваrа хьежжа республика административно-территориальни устройства кхыдола дешаш къестаду.

Статья 72. Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Ачхой-Мартановски, Ведевски, Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Надтеречни, Назрановски, Наурски, Ножай-Юртовски, Советски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински, Шелковской районех; республикански доалахьарча городех: Грознех, Гудермесах, Малгобеках латт.

IV. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШИ УЖ ХАРЖАРА ПОРЯДОКИ

Корта 8.

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СОВЕТИЙ БАЛХА СИСТЕМЕИ ПРИНЦИПАШИ

Статья 73. Халкъа депутатий Советаша — Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето, халкъа депутатий районни, городской, городацкарча районий, поселкови юрташкарчеи (станични) халкъа депутатий Советаша вIашагIйолл паччахьалкхен Iаьдала органий цаI йола система.

Статья 74. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета полномочей ха — пхи шу.

Халкъа депутатий моттигашкарча Советий полномочей ха —ши шуи ах шуи.

ЙоагI-йоагIача Советий полномочеш чакхъяла шин беттал кIезигагIа йоацаш ха йисалехьа халкъа депутатий Советашка хоржамаш де оттаду.

Статья 75. Халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советий кара дола лоархIамегIдола дешаш цар шоай сессешка дувца а дувц къеста а ду.

Халкъа депутатий Советаша херж массазара комиссеш, вIашагIъехк исполнительнии распорядительнии, хIаьта иштта кхыйола шоашта отчет тела органаш.

Статья 76. Халкъа депутатий Советаша вIашагIъехк паччахьалкхен тIахьожами предприятешка, колхозашка, учрежденешка, организацешка къахьегамхой общественни тIахьожами вIаши тарбеш йола халкъа тIахьожама органаш.

Халкъа тIахьожама органаша тIахьожам лоаттабу паччахьалкхен планаши заданеши кхоачашъяра; паччахьалкхен дисциплина телхаярца, местничество лелаярца, гIулакх ведомственни хьисапе къестадарца, доал ца дарцеи хIамаи кхом ца барцеи, волокитацеи бюрократизмацеи къовсам лоаттабу; паччахьалкхен аппарата болх тоабеш эргабахара гIо ду.

Статья77. Халкъа депутатий Советаша юкъарчал доацаши шоаш вIашгIъеххача органашка гIоллеи кулгалду паччахьалкхен, боахама, социально-культурни гIирсаш дара дерригача доакъошта, решенеш тIайию, уж кхоачашъелга Iалашду. решенеш вахаре кхоачашъяра тIахьожам лоаттабу.

Статья 78. Халкъа депутатий Советаша шоай болх вIаштIехьбоаккх коллективно, паргIатта, корта болаш дешаш дувцара а къестадара а, массанена дIадовзийтара, исполнини распорядительнии органаша, Советаша вIашагIъеххача кхыча органаша Советаштеи бахача нахаи хьалхашка ханханнахьа отчеташ телара, цар балха юкъе дакъа лацара гражданаш шерра юкъеозара ларда тIа.

Халкъа депутатий Советашеи цар вIашагIъеххача органашеи шоай балхах а тIанийяьча решенеех а бахача нахага хан-ханнахьа хоам бу.

Корта 9.

ХОРЖАМА СИСТЕМА

Статья 79. Нохч-ГIалгIай АССР ерригача халкъа Советий депутаташ хорж массане дакъа лоацача, нийсачеи духхьаларчеи харжара бокъонах къайлагIа кхаж а тоссаш.

Статья 80. Депутаташ харжар массане дакъа лоацаш да: законагIа оттаьча порядкагIа хьаькъала тувлабенна лаьрхIарашкара дIайиккхача 18 шу даьннача Нохч-ГIалгIай АССР берригача гражданий бокъо я харжа а шоаш хержа хила а.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика КОНСТИТУЦИ (Керттера Закон)

(ДІахододар).

Статья 81. Депутаташ харжар цхьатарра бокъо йолаш да: хІара харжархочун цхьа голос я; цхьатаррарча бокъонагІа хоржамашка дакъа лоац беррнгача харжархоша.

Статья 82. Депутаташ харжар духхьалара да: халкъа депутатий ерригача Советий депутаташ гражданаша юкъарчал доаццаш хорж.

Статья 83. Депутаташ хоржача кхаж къайлагІа тосс: харжархой лоІама тІахьожам лоаттабелга дехк.

Статья 84. Депутаталла кандидаташ увттабе бокъо я Советски Союза Коммунистически парте организацей, профессиональни союзий, Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза, кооперативнни кхыча общественнии организацей, къахьегама коллективай, хІаьта иштта тІема доакъошкарча тІема гІулакх дерий собраней.

Нохч-ГІалгІай АССР гражданаштеи общественни организацештеи гаранти лу депутаталла кандидатий политически а, гІулакха а, цар шоай а оамалаш паргІаттен массе оагІорахьарен ювца, хІаьта иштта бокъо лу собранешка, кепайоазон тІа, телевиденен радион гІолла агитаци е.

Халкъа депутатий хоржамаш деча хула расходаш паччахьалкхен чотагІа ю.

Статья 85. Халкъа депутатий Советашка депутаташ хорж хоржама округашка гІолла.

Нохч-ГІалгІай АССР гражданин халкъа депутатий шиннн Советe мара херж хила йиш яц.

Советашка хоржамаш дар Іалашду общественни организацей, къахьегама коллективай, тІема доакъашкарча тІема гІулакх дерий собраней викалех вІашагІъеххача хоржамий комиссеша.

Халкъа депутатий Советашка хоржамаш дара порядок белгалъю ССР Союза, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законаша.

Статья 86. Харжархоша шоай депутатаршта наказаш тел.

Халкъа депутатий йоагІ-йоагІа Советаш хьеж харжархой наказашка, дегІаахара экономически а социальни а планаш кийчъеча, бюджет оттаеча уж теркалъю, вІаштІехьдоакхх наказаш кхоачашделга, уж кхоачашдарах гражданашка хоам бу.

Корта 10.

ХАЛКЪА ДЕПУТАТ

Статья 87. Депутаташ халкъа депутатий Советашка йиза бокъонаш йола халкъа викалаш ба.

Советий балха юкъе дакъа лоацача хана депутаташа къестаду паччахьалкхен, боахама, социально-культурни гІирсаш дара дешаш, вІаштІехьдоакхх Советий решенеш вахаре кхоачашъелга, паччахьалкхен органий, предприятей, учреждений, организацей балха тІахьожам лоаттабу.

Ший балха тІа депутато хьалхе лелаю юкъарча паччахьалкхен хьашташца, теркал ю хоржама округе бахача нaха ю запросаш, харжархой наказаш кхоачашделга вІаштІехьдоакхх.

Статья 88. Депутато ший полномочеш чакхйоах производственни е служебни гІулакхаш кхоачашдешше.

Совета сессеш йолча хана, хІаьта иштта законагІа йоагІа кхыйола депутатски полномочеш кхоачашъяра, ше даим болх беча моттиге юкъера алапи а телаш, депутат мукъавоалийт производственни е служебни декхараш кхоачашдарах.

Статья 89. ЙоагІ-йоагІача паччахьалкхен органашкеи гІулакхаш тІарча нахагеи запрос е бокъо я депутата, уж декхарийла ба Совета сессе цу запроса жоп дала.

Депутата бокъо я депутатски балхашца дувзаденна дешаш ерригача паччахьалкхени общественнии органашта, предприятешта, учрежденешта, организацешта хьалхашка увттаде, ше оттадаь дешаш къестадеча дакъа лаца. ЙоагІ-йоагІача паччахьалкхени общественнии органий, предприятей, учреждений, организацей кулгалхой декхарийла ба хьем ца беш депутат тІаэца а, хІаьта оттаьча хана цун предложенешка хьажа а.

Статья 90. Депутата Іалашду хІама новкъа доацаши эффективнои ший бокъонаши декхараши кхоачашдара эша хьалаш.

Депутатий бокъоний сий лорадар, хІаьта иштта депутатски балха кхыйола гаранташ депутатий статусах долча Законои ССР Союза кхыйолча законодательни акташеи, РСФСР Нохч-ГІалгІай АССР законодательни акташеи оттаю.

Статья 91. Харжархошта, хІаьта иштта ше депутаталла кандидат оттаваьча коллективаштеи общественни организацештеи хьалхашка ший балхахи Совета балхахи отчеташ тела декхарийла ва депутат.

Харжархой тешам боабаь депутат моллагІча хана законагІа оттаьча порядкагІа дукхагІболча харжархой решенегІа юхаваккха йиш йолаш ва.

V. НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ІАЬДАЛЕИ ДОАЛ ДАРЕИ ЛАКХЕРА ОРГАНАШ

Корта 11.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ

Статья 92. Нохч-ГІалгІай АССР паччахьалкхен Іаьдала лакхера орган я Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьара Совет.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета бокъо я СССР Конституце, РСФСР Конституцеи укх Конституцеи Нохч-ГІалгІай АССР доалахьа дІаденна деррига дешаш къестаде.

Нохч-ГІалгІай АССР Конституци тІаэцар, цунна хувцамаш дар; Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІаяра паччахьалкхен планаш, Нохч-ГІалгІай АССР паччахьалкхен бюджети из кхоачашъярах йола отчеташи чІоагІъяр; шийна отчет лу органаш вІашагІъеххар алхха Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето деш да.

Нохч-ГІалгІай АССР законаш Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето тІаийду.

Статья 93. Дукхалга-кІезигалга диллача цхьан боарамагІа нах бахача хоржамий округашка хержача 175 депутатах латт Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьара Совет.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето ше хержача Мандатни комиссе представленегІа решена тІаэц депутатий полномочеш нийса хиларах, хІаьта хоржамех дола законодательство толхадаь моттиг хилча—цхьабола депутаташ харжар нийса ца лархІарах.

Статья 94. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето хорж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Председатели цун ши заместители.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Председатела кулгалду Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета заседанешта, цун чурча распорядкага хьеж.

Статья 95. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессеш шера шозза гулъю.

АргІан йоаца сессеш гулъю Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума инициативагІа е Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета кхоалагІча дакъал кІезигагІа боацача депутатий предложенегІа.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сесси цун заседанеех, хІаьта иштта уж йоацача хана чакхйоахача массазарча комиссей е Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета кхыча комиссей заседанеех латт.

Статья 96. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете законодательни инициатива бокъо я Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумага, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советага, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча а кхыча а комиссешка, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутаташка, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Судага, Нохч-ГІалгІай АССР Прокурорага.

Республиканскии царна нийса йолчеи органашка гІолла иштта законодательни инициатива бокъо йолаш я общественни организацеш.

Статья 97. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете хьажа оттаяь законий проекташ а кхыдола дешаш а дувц цун заседанешка. Нагахьа санна эшаш моттиг нийсъелча закона проект, из е кхыдола дош хьалххагІе е кхы тІа хьажа дІадала йиш я цхьаннега, е массехк комиссега.

Нохч-ГІалгІай АССР законаш, Нохч-ГІалгІай АССР соцамаши кхыйола акташи тІаийю Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета беррнгача депутатех дукхагІбараш раьза хиларца.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета е Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума решенеех Нохч-ГІалгІай АССР законий проекташ е автономни республика паччахьалкхен вахара кхыдола лоархІаме дешаш халкъага дувцийта оттале йиш я.

Статья 98. Нохч-ГІалгІай АССР законаш, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета соцамаши кхыйола акташи кепатох нохчий, гІалгІай, эрсий меттала, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателеи Секретарен кулгаш а яздаь.

Статья 99. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата бокъо я Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советага, министрашка, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето вІашагІъеххача кхыча органий кулгалхошка, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР территоре тІа ухкача Нохч-ГІалгІай АССР карарча союзнии республиканскии (РСФСР) доалахьарча предприятей, учреждений, организацей кулгалхошка запрос е. Запрос яь Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет е кхывола гІулакха тІара саг Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессе е къамаьл даь, е каьхат яздаь жоп дала декхарийла ва.

Статья 100. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета бартагІа доацаш Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутат уголовни бехктокхаме оза, набахта чуволла е судебни порядкагІа еш йола административни взыскани е йиш йолаш вац, хІаьта сессешта юкъе — Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума бартагІа доацаш.

Статья 101. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето хорж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиум — Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета даим болх беш йолеи цунна ше мел беча балха отчет луш йолеи, хІаьта укх Конституце белгалбаьча боарамагІа сессешта юкъерча хана чухь Нохч-ГІалгІай АССР паччахьалкхен Іаьдала эггара лакхерча органа функцеш чакхйоахеи орган.

Статья 102. Лакхехьарча Совета Президиума Председатель, Председатела ши заместитель, Президиума Секретарь, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума 11 член юкъе а волаш депутатех хорж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиум.

Статья 103. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо:

1) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи халкъа депутатий моттигашкарча Советашкеи хоржамаш де оттаду;

2) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессеш гулъю;

3) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссей балха лостам тел;

4) Нохч-ГІалгІай АССР Конституци кхоачашъяра тІахьожам лоаттабу;

5) Нохч-ГІалгІай АССР законош доашх;

6) халкъа депутатий моттигашкарча Советий балха кулгалделга чакхдоакхх;

7) районий доалахьа йола городаш, городашкара районаш вІашагІъехк, царех цІераш техка а техк, хувца а хувц, хІаьта иштта нах бахача кхыча моттигий цІераш хувц, цу дешаех йола решенеш чІоагІъяйта РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумага дІачутел;

8) юртий Советаш вІашагІ а ехк, дІа а йоах, нах баха моттигаш болхлой, курортни, дачни поселкай категорех хулга оттаду, хІаьта иштта РСФСР законодательствага хьежжа республика административно-территориальни устройства кхыдола дешаш къестаду;

9) нагахьа санна законаца тарлуш еце Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши, халкъа депутатий районнии городскойи (республикански доалахьарча городий) Советий решенеш дІайоах;

10) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамоташ тел; Нохч-ГІалгІай АССР сийлен цІераш увтта а ю, тела а тел;

11) Нохч-ГІалгІай АССР Конституцеи законашеи оттаяь кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 104. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессешта юкъерча хана аргІанарча сессе чІоагІъе дІачу а луш Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо:

1) хІана йолаш йолча Нохч-ГІалгІай АССР законодательни акташта диза дагрдоацаш хилча хувцамаш юкъеххухь;

2) законо оттаьча порядкагІа районаш, республикански доалахьа йола городаш вІашагІъехк, царех цІераш техк, хІаьта цІераш хувца а хувц;

3) Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета предложенегІа Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето хьаеш йола Нохч-ГІалгІай АССР министерстваши паччахьалкхен комитеташи, паччахьалкхен доал дара кхыйола органаш вІашагІа ехк, дІа а йоах;

4) Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета Председатела представленегІа Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета юкъебоагІа цхьанцабола нах дІа а боах балха тІа а хьежабу;

Статья 105. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо указаш арадоах, соцамаш тІаийду.

Статья 106. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета полномочеш чакхъяьлча а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума полномочеш юс Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето херж керда Президиум вІашагІйоллалца.

Керда херж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьара Совет хьалха хиннача составерча Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо гулъю хоржамаш хинна шин беттал дукхагІа ха ялалехьа.

Статья 107. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето депутатех хорж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета кара дола дешаш юхьанца къестадаран кийчдаран, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР законаши Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а цун Президиума а кхыйола решенеши кхоачашъе новкъостал дара паччахьалкхен органийи организацейи балха тІахьожам лоаттабара йола массазара комиссеш.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето хьаю хила езаш лоархІе следственни, ревизнонни, моллагІча кхыча дешаех йола комиссеш.

Еррига паччахьалкхени общественнии органаш, организацеш, гІулакхаш тІара нах декхарийла ба Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета комиссеша дІадехар кхоачашде, царна эшаш йола материалаши документаши дІатела.

Паччахьалкхени общественнии органаш, учреждeнеши организацеши комиссей рекомендацешка хьажанза яргъяц. Хьажарах хьахиннарех е чакхдаьхача гІулакхех оттаьча хана комиссешка хоам бе боагІа.

Статья 108. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето тІахьожам лоаттабу ерригача шийна отчет луча паччахьалкхен органий балха.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето вІашагІйолл Нохч-ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама органий системана керте латта Нохч-ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама Комитет.

Статья 109. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи цун органийи балха порядок Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Регламентацеи Нохч-ГІалгІай АССР Конституце ларда тІа арадоахача Нохч-ГІалгІай АССР кхыча законашцеи белгалъяь я.

Корта 12.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

Статья 110. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет — Нохч-ГІалгІай АССР Правительство — Нохч-ГІалгІай АССР паччахьалкхен Іаьдала лакхера исполнительни распорядительнии орган.

Статья 111. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет вІашагІйолл Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета Председатель, Председатела Хьалхара заместители заместителаши, министраш, республика Лакхехьарча Совето вІашагІъеххача паччахьалкхен комитетий председателаш, паччахьалкхен доал дара кхыча органий кулгалхой чу а боагІаш.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета Председатела представленегІа Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета йиш я Нохч-ГІалгІай АССР кхыча органийи организацейи кулгалхой Нохч-ГІалгІай АССР Правительства состава юкъебахийта.

Керда хержача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета хьалхашка цун хьалхарча сессе ший полномочеш Іойохк Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето.

Статья 112. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета хьалхашка бехктокхамеи цунна отчет телаши я, хІаьта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессешта юкъерча хана — ше отчет телача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума хьалхашка.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето хан-ханнахьа Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета хьалхашка ший балхах йола отчеташ ю.

Статья 113. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета бокъо я Нохч-ГІалгІай АССР кара дола паччахьалкхен доал дара деррига дешаш къестаде, хІана аьлча Конституцега диллача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумеи компетенцена чудоагІаш уж доацандаь.

Ший полномочешка хьежжа Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето:

1) Іалашду халкъа боахаман социально-культурни гІирсаш хьалдаран кулгалделга; кийч а ду кхоачаш а ду халкъа вахара хьали культурен лакхъелга Іалашдара, Іилмеи техникеи дегІайоалаяра, Іалама кхоачамех дикагІа пайда эцаран уж лорадаран де дезараш; новкъостал ду ахчани кредитнии система чІоагІъяра, паччахьалкхен страховани, учетеи статистикаи цаІ йола система вІаштІехьъяккхара; дакъа лоац маьхий, къахьегамах дІалучун, социальни Іалашон цаІ йола политика чакхйоаккхача; вІаштІехьдоакхх промышленни, гІишлон, юртбоахама предприятешта, объединенешта, транспортеи бувзамеи предприятешта, хІаьта иштта кхыйолча республиканскии моттигерчеи доалахьарча организацештеи учрежденештеи доал делга;

2) кийч а ю Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете ювцийта дІачу а тел Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра текущии перспективнии паччахьалкхен планаш, Нохч-ГІалгІай АССР паччахьалкхен бюджет; паччахьалкхен планаши бюджети кхоачашъяра де дезар ду; Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете дІачутел план кхоачашъярахи бюджет кхоачашъярахи йола отчеташ;

3) автономни республика районаши городаши экономически социальнои комплексно дегІайоалаелга Іалашду; Нохч-ГІалгІай АССР карарча дешашта союзнии республиканскии (РСФСР) доалахьарча предприятей, учреждений балха лостам тел, тІахьожам лоаттабу;

4) чакхдоах паччахьалкхен хьашташ лорадара, социалистически доалахьеи общественни порядоки лораяра, гражданий бокъонаши паргІатонаши Іалащъяран лораяран де дезараш;

5) паччахьалкхен кхерамзлеи мехка обороноспособности СССР Конституце белгалдаьча доазонашка Іалашъяра де дезараш ду;

6) вІашагІйоахк хиланза яргІйоацаш хуле боахама, социально-культурни гІулакхашта йола Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советера комитеташ, управленеш, кхыйола ведомстваш;

7) кулгалду халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий балха.

Статья 114. Халкъа боахама кулгалделга Іалашдарца дувзаденна дешаши кхыдола паччахьалкхен доал дара дешаши къестадара йола Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета массазара орган санна болх беш я Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета Президиум, цунна Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета Председатель, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатела Хьалхара заместители заместителаши, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета хьакъехьаочa Законага хьежжа правительства кхыбола членаш чу а боагІаш.

Статья 115. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето СССР, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законодательни актай, СССР Министрий Советеи РСФСР Министрий Советеи соцамий, распоряжeней ларда тІеи уж кхоачашъеши соцамаш ду, распоряженеш тел, уж кхоачашъелга вІаштІехь а доакхх, кхоачаш мишта ю а хьеж. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши Нохч-ГІалгІай АССР ерригача территоре тІа кхоачашъянза яргІйоацаш я.

Статья 116. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета бокъо я ший компетенце доазонех йола халкъа депутатий районни, городской (республика доалахьарча городий) Советий исполнительни комитетий решенеши распоряженеши юхаяха.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета бокъо я Нохч-ГІалгІай АССР министерствай, паччахьалкхен комитетий, цунна кара йолча кхыча органий акташ юхаяха.

Статья 117. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето вІашагІ а тох лостам а тел Нохч-ГІалгІай АССР министерствай, паччахьалкхен комитетий, шийна кара йолча кхыча органий балха.

Нохч-ГІалгІай АССР министерстваша, паччахьалкхен комитеташа, паччахьалкхен доал дара кхыча органаша шоашта кара долча доал дара доакъошта кулгалду, е доакъошта юкъера доал делга чакхдоакхх, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета а иштта йоагІ-йоагІача РСФСР министерства е паччахьалкхен комитета яхар а деш.

Нохч-ГІалгІай АССР министерстваш, паччахьалкхен комитеташ, паччахьалкхен доал дара кхыйола органаш бехктокхаме я шоашта кара долча доал дара сферай балхан уж дегІакхувларан; шоай компетенце доазонашка хьежжа СССР, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законий, СССР Лакхехьарча Советеи цун Президиумеи, РСФСР Лакхехьарча Советеи цун Президиумеи, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи цун Президиумеи кхыйолча решеней, СССР Министрий Совета, РСФСР Министрий Совета, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета соцамийи распоряженейи, СССР-еи РСФСР-еи йоагІ-йоагІача министерствайи паччахьалкхен комитетийи актай ларда тІеи уж кхоачашъеши акташ арайоах, уж кхоачашъелга вІаштІехьа а доах, тахка а тохк.

Статья 118. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советеи цун Президиумеи компетенци, цар балха порядок, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето паччахьалкхен кхыча органашца дІа-юха леладу гІулакхаш, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР министерствай, паччахьалкхен комитетий, паччахьалкхен доал дара кхыча органий перечень Конституце ларда тІа Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советах долча Законо белгалъеш я.

VI. НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ІАЬДАЛЕИ ДОАЛ ДАРЕИ МОТТИГАШКАРА ОРГАНАШ

Корта 13.

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГАШКАРА СОВЕТАШ

Статья 119. Районашка, городашка, городашкарча районашка, поселкашка, юрташка паччахьалкхен Іаьдала органаш я йоагІ-йоагІаш йола халкъа депутатий Советаш.

Статья 120. Халкъа депутатий моттигашкарча Советаша къестаду моттигера лоархІам бола дерригa дешаш, паччахьалкхен юкъарча хьашташкеи Совета территоре тІа бахача гражданий хьашташкеи хьежжа, лакхехьа латтача паччахьалкхен органий решенеш чакхйоах, лохехьа латтача халкъа депутатий Советий балха кулгалду, республиканскии (АССР, РСФСР) юкъарсоюзнии лоархІам бола дешаш дувцача дакъа лоац, царех йола шоай предложенеш тел.

Халкъа депутатий Советаша шоай территоре тІа кулгалду паччахьалкхен, боахама, социально-культурни гІирсаш хьалдара; экономически социальнии дегІаахара планаш, моттигера бюджет, уж кхоачашъяра отчеташ чІоагІъю; шоашта кара йолча паччахьалкхен органий, предприятей, учреждений, организацей балха кулгалду; законаш кхоачашделга, паччахьалкхени общественнии порядок, гражданий бокъонаш лораелга Іалашду; мехка обороннии из чІоагІбара новкъостал ду.

Статья 121. Халкъа депутатий моттигашкарча Советаша шоай полномочешка хьежжа шоай территоре тІа экономически социальнии дегІаахар Іалашду; цу территоре тІарча лакхехьа латтача органий карарча предприятеша, учрежденеша, организацеша законаш кхоачашдара тІахьожам лоаттабу; лаьтта леладара, Іалам лорадара, гІишлон, къахьегама кхоачамех пайда эцара, халкъа эша товараш хьадара, социально-культурни, бытовой, бахача наха кхыдола гІулакх дара а балха лостам тел, тІахьожам лоаттабу.

Статья 122. Халкъа депутатий моттигашкарча Советаша решенеш тІаийю ССР Союза, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законодательства шоашта еннача бокъонашка хьежжа.

Моттигашкарча Советий решенеш кхоачашъе декхарийла я Совета территоре тІа мел йола предприятеш, учрежденеш, организацеш, хІаьта иштта гІулакхаш тІара нахи гражданаши.

Статья 123. Халкъа депутатий районни, городской, городашкарча районий Советий сессеш гулъю цар исполнительни комитеташа шера йиънел кІезигагІа йоацаш.

Халкъа депутатий поселкайи юртийи (станичии) Советий сессеш гулъю цар исполнительни комитеташа шера ялхнел кІезигагІа йоацаш.

Халкъа депутатий моттигашкарча Советий бокъо я сессешка ССР Союза, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законодательства шоашта кара дІаденна моллагІа дешаш дувца а къестаде а. Алхха сессешка къестадеча дешай перечень оттаю халкъа депутатий моттигашкарча Советий хьакъехьарча законегІа.

Статья 124. Халкъа депутатий моттигашкарча Советаша депутатех хьахорж моттигашкарча Советашта чудоагІа дешаш хьалххагІе дувцара а кийчдара а йола, хІаьта иштта Советий решенеш кхоачашъяра, паччахьалкхен органий, предприятей, учреждений, организацей балха тІахьожам лоаттабара йола массазара комиссеш.

Моттигашкарча Советий массазарча комиссей рекомендацеш къоастае декхарийла я йоагІ-йоагІаш йола паччахьалкхени общественнии органаш, предприятеш, учрежденеш, организацеш. Къоастаярах хьахинначун е даьчун хьакъехьа комиссешка хоам бе беза оттаьча хана.

Статья 125. Халкъа депутатий моттигашкарча Советаша кулгалду лохехьа латтача Советий балха, цар бокъо я лохехьа латтача Советий акташ, нагахьа санна законагІа йоагІача тайпара уж еце, юхаяха.

Статья 126. Халкъа депутатий моттигашкарча Советаша шоай болх кхоачашбу общественни организацешцеи къахьегама коллективашцеи айхха бувзам а лоаттабеш, гражданашка дувцийта увттаду эггара лоархІамегІа дола дешаш, уж юкъе увз массазарча комиссей, исполнительни комитетий, Советашта отчет телача кхыча органий балха, новкъостал ду моттигашкарча шоай лоІамерча обществай балха, бахача наьха общественни самодеятельность дегІайоалаю.

Корта 14.

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНИ КОМИТЕТАШ

Статья 127. Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительнии распорядительнии органаш я депутатех цар укх составагІа хоржаш йола исполнительни комитеташ: председатель, председатела заместителаш, секретарь, членаш.

Исполнительни комитеташ шера цхьаннел кІезигагІа йоацаш отчет тела езаш я шоаш хержача Советашта, хІаьта иштта къахьегама коллективайи гражданаш бахача моттигашкарчеи собранешка.

Статья 128. Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитеташ юкъарчал доацаш отчет тела езаш я уж хержача Совета а иштта лакхехьа латтача исполнительнии распорядительнии органа а.

Статья 129. Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитеташа шоаш хержача Советий, лакхехьа латтача паччахьалкхен Іаьдалеи доал дареи органий решеней ларда тІа кулгалду йоагІ-йоагІача Советий территоре тІарча паччахьалкхен, боахама, социально-культурни гІишлош хьалъяра.

Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий бокъо я Советаша леладеш дола дерригa дешаш къестаде, алхха Советий сессешка къестаде дезараш доацаш.

Исполнительни комитеташа гулъю Советий сессеш; лостам тел Советий массазарча комиссей балха; шоай полномочеш кхоачашъяра депутатаршта новкъостал ду; Советийи лакхехьа латтача паччахьалкхен органийи решенеш, хІаьта иштта харжархой наказаш кхоачашделга вІаштІехьдоакхх; шоашта кара йолча доал дара органашта кулгалду.

Статья 130. Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитеташа шоай компетенцега хьежжа решенеш тІа а ийю распоряженеш а тел.

Статья 131. Халкъа депутатий Советий исполнительни комитетий бокъо я халкъа депутатий лохехьа латтача Советий исполнительни комитетий решенеши распоряженеши юхаяха.

Статья 132. Халкъа депутатий моттигашкарча Советий полномочеш чакхъяьлча исполнительни комитеташа шоай полномочеш лелаю керда хержача халкъа депутатий Советаша исполнительни комитеташ харжжалца.

Статья 133. Исполнительни комитетий отделаши управленеши вІашагІъехк районни, городской, городашкарча районни халкъа депутатий Советаша, хІаьта ший балха тІехь Советашеи цар исполнительни комитетешеи санна йоагІ-йоагІача лакхехьа латтача паччахьалкхен доал дара органаша яхар а деш.

Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий отделийи управленейи перечень, уж вІашагІйоахкара порядок оттаю ССР Союза, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законодательства.

VII. НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЭКОНОМИЧЕСКИИ СОЦИАЛЬНОИ ДЕГІАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН. НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ

Статья 134. Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра паччахьалкхен план РСФСР экономически социальнои дегІайоалаяра паччахьалкхен плана чудоагІа дакъа да.

Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра текущии перспективнии планаш оттаю республика территоре тІа экономически социальнои комплексни дегІаухилга Іалашдара, РСФСР экономически социальнои дегІайоалаяра керттерча декхарашкеи лостамашкеи хьежжа.

Статья 135. Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра паччахьалкхен план кийчъю Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето РСФСР экономически социальнои дегІайоалаяра паччахьалкхен планага хьежжа, Нохч-ГІалгІай АССР министерствай, паччахьалкхен комитетий, паччахьалкхен доал дара кхыча органий, халкъа депутатий моттигашкарча Советий планий проектай ларда тІа.

Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальнои дегІайоалаяра паччахьалкхен плана юкъе долх Нохч-ГІалгІай АССР территоре тІарча союзнии республиканскии (РСФСР) доалахьарча предприятей, учреждений, организацей керттера хьокхамаш.

(Йистедоалар 4-ча оагІо тІа).

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

КОНСТИТУЦИ

(Керттера Закон)

(Йистедоалар. Долалур 1-чен, 2-чен, 3-чен оагIош тIа).

Экономически социальнои дегIаахара планаш кийчъелга кхоачашду предприятей, учрежденей, организацей коллективай, хIаьта иштта общественни организацей предложенеш чоте а эцаш.

Статья 136. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьара Совег хьажийта дIачутел Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра паччахьалкхен план.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета докладагIен Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Планово-бюджетнии кхычен массазарча комиссей заключенегIен ювца а ювц чIоагI а ю Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра паччахьалкхен план.

Статья 137. Нохч - ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджет РСФСР паччахьалкхен бIарччача бюджета чудоагIа дакъа да, хIаьта Нохч-ГIалгIай АССР республикански бюджети моттигашкара бюджеташи вIашагI а тох цо.

Статья 138. Нохч - ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджет Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совето РСФСР-и Нохч-ГIалгIай АССР-и экономически социальнои дегIайоалаяра паччахьалкхений планий, РСФСР паччахьалкхен бюджета ларда тIа кийч а ю Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета докладагIен Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Планово-бюджетнии кхычен массазарча комиссей заключенегIен Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето чIоагI а ю.

Статья 139. Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра паччахьалкхен планаш кхоачашъярей Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджет кхоачашъярей хьакъехьара отчет ювца а ювц чIоагI а ю Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето. Планаш кхоачашъярей бюджет кхоачашъярей юкъара хьоккамаш кепатох массаиена дIадовзийтара.

VIII. ПРАВОСУДИ, АРБИТРАЖ, ПРОКУРОРСКИ ТIАХЬОЖАМ

Корта 15.

СУДИ АРБИТРАЖИ

Статья 140. Нохч - ГIалгIай АССР правосуди кхоачашъер алхха суд я.

Нохч - ГIалгIай АССР судаш я Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьара Суди районий (городий) халкъа судаши.

Нохч-ГIалгIай АССР судий болх вIаштIехьбоаккхилген цун порядоки белгалъю ССР Союзеи РСФСР-еи законашца а укх Конституцеца а.

Статья 141. Нохч - ГIалгIай АССР еррига судаш вIашагIъехк судахойи халкъа заседателаши харжара хьисапе.

Районий (городий) халкъа судий халкъа судахой хорж района (города) гражданаша массане а дакъа лоацача, духхьаларча, нийсача харжара бокъонах, къайлагIа кхаж а тосаш, пхе шера. Районий (городий) халкъа судий халкъа заседателаш хорж уж болх беш е бахаш болча моттигашка граждании собранешка гуччахьа голосовани а еш шин шераи ах шераи.

Судахойи халкъа заседателаши харжархошта е уж харжача органашта хьалхашка бехктокхаме ба, царна отчеташ телаш а законо оттаяьча порядкагIа цар юхабеха йиш йолаш а ба.

Статья 142. Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьара Суд Нохч-ГIалгIай АССР эгтара лакхера судебни орган а я республике районий (городий) халкъа судий судебни балха тIахьожам лоаттабеш а я.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьара Суд хорж Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето, председатель, цун заместителаш, членаш, халкъа заседателаш чу а боагIаш пхе шера.

Статья 143. Еррига судашка дувцаш дола граждански уголовнии дешаш коллегиально дувц; хьалхарча инстанцерча суде — халкъа заседателаша дакъа лоацаш. Правосуди чакхйоаккхача хана судахочун мел йола бокъонаш йолаш ба халкъа заседателаш.

Статья 144. Судахойи халкъа заседателаши шоай лоIаме ба, алхха Законо яхар мара де дезаш а бац.

Статья 145. Нохч-ГIалгIай АССР правосуди чакхйоаккх Законаи судаи хьалхашка гражданаш цхьатарра бокъонаш йолаш хилара хьисапе.

Статья 146. Еррига судашка дешаш гуччахьа дувц. Суда къайлача заседане дешаш дувца йиш яц Законо оттаяьча бокъонагIа мара, цу хана судопроизводства еррига бокъонаш а лелаеш.

Статья 147. Бехкечоа защита е бокъо лу.

Статья 148. Нохч - ГIалгIай АССР судопроизводство лелаю нохчий, гIалгIай е эрсий меттала, е цу моттиге бахарех дукхагIа болча наьха меттала. Дувцача деша юкъе дакъа лоацаш болча, судопроизводство лелаеш бола мотт ховш боацача наха деша материалаш йизза йовза, переводчикага гIолла суда гIулакхашка дакъа лаца бокъо а наьна меттала суде къамаьл де бокъо а я.

Статья 149. Зулам даьд аьнна цхьаккха саг бехк бе а, хIаьта иштта уголовни бехктокхаме оза а йиш яц суда приговорагIен Законага хьежжаи мара.

Статья 150. Гражданаштеи организацештеи юридически новкъостал дара болх беш я адвокатий коллегеш. ЗаконодательствагIа доагIаш дале гражданашта мах боацаш ду юридически новкъостал.

Адвокатура болх вIаштIехьбаккхари цун порядоки ССР Союзеи РСФСР-ен законодательства белгалъю.

Статья 151. Граждански уголовнии дешаех йолча судопроизводстве дакъа лоацийт общественни организацейи къахьегама коллективайи викалашка.

Статья 152. Предприятешта, учреждениешта, организацешта юкъера боахама хьакъехьара къовсамаш къестаделга чакхдоах паччахьалкхен арбитража органаша шоай компетенце довзонашка хьежжа.

Корта 16.

ПРОКУРАТУРА

Статья 153. Еррига министерстваша, паччахьалкхен комитеташа, ведомстваша, предприятеша, учрежденешеи организацешеи, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительнии распорядительнии органаша, колхозаша, кооперативнии кхыча общественнии организацеша, гIулакхаш тIарчанаха, хIаьта иштта гражданаша Нохч-ГIалгIай АССР территоре тIа законаш нийсей цхьан тайпарей кхоачашдара лакхера тIахьожам лоаттабелга СССР Генеральни прокуроро, цунна карарча РСФСР Прокуроро, Нохч-ГIалгIай АССР Прокуроро, лохехьа латтача прокурораша кхоачашдеш да.

Статья 154. Нохч-ГIалгIай АССР Прокурор СССР Генеральни прокуроро хьожаву.

Районий, городий прокурораш РСФСР Прокуроро хьежабу, СССР Генеральни прокуроро чIоагI а беш.

Статья 155. Нохч-ГIалгIай АССР Прокурорен лохехьа латтача берригача прокурорийн полномочей ха — пхи шу.

Статья 156. Прокуратура органаша шоай бокъонаш кхоачашъю цхьаккха тайпара моттигашкарча органашка хаьтта хIама а доацаш, алхха СССР Генеральни прокурора мара кара а йоацаш.

IX. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГЕРБ, БАЙРАКХ, СТОЛИЦА

Статья 157. Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герб РСФСР Паччахьалкхен герб я цIеча фона тIа маьлха зIанарашка эрсий меттала «РСФСР», эрсий, нохчий, гIалгIай меттала «Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!» яха йоазуви «РСФСР» аьнна яздаьча йоазонна кIал цул зIамагIча боарамагIа эрсий, нохчий, гIалгIай меттала яздаь «Нохч-ГIалгIай АССР» яха дешаш тIадола кIи канаш гонахьа латтача марсеи жIовнеи сурт. Герба тIа лакхехьа—пхи са бола седкъа.

Статья 158. Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен байракх РСФСР Паччахьалкхен байракх я хьалкхоабача гIажа юххе гIолла байракха дIоахала бархIлагIа дакъа шорал дола сийрда оасийбодаш нийса саьнаш долча цIеча кIадах я. Аьрдехьарча лакхерча саьнга дошо марси жIови, цар тIа дошо гома юкъе боалла пхи са бола цIе седкъа а тIалатташ, хIаьта царна кIал дошо алапашца яздаьд эрсий, нохчий, гIалгIай меттала «Нохч - ГIалгIай АССР» яха дешаш. Байракха шорали дIоахали вIаши нийсдича укх тайпара да — 1:2.

Статья 159. Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика столица город Грозный я.

X. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КОНСТИТУЦИ ЛЕЛАРИ ХУВЦАРА ПОРЯДОКИ

Статья 160. Нохч - ГIалгIай АССР деррига законаши паччахьалкхен органий кхыйола акташи араювл Нохч-ГIалгIай АССР Конституце ларда тIа а цунга хьежжа а.

Статья 161. Нохч - ГIалгIай АССР Конституци хувцар Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета решенех хулаш да, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета берригача депутатий кхаь даькъах шин даькъал кIезигагIа боацачар тIайийцача.

СОВЕТИЙ IАЬДАЛ — ХАЛКЪА IАЬДАЛ

ЯЛХАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА АРГIАН ЙОАЦА БАРХIЛАГIА СЕССИ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Вай социалистически общественни строяна карагIдаьннача Iалаьмате доккхийча гIулакхех цаI да кхалнахи маIа нахи цхьатарра бокъонаш йолаш хилар Iалашдар. Из положени чIоагIа нийса а хоадам боллаш а оттаяьй проекта 30 статья тIа.

Керттера бокъонаши паргIатонаши дIаккхайка а еш проекта тIа цунца цхьана хоадам боллаш белгалдоаккх уж кхоачашъелга гражданаша паччахьалкхенеи общественеи хьалхашкара шоай декхараш кхочашдарах дIакъаста йиш йоацаш хилар.

Социалистически демократи дIахо дегIайоалаелга айхха дувзаденна да социалистически законности правопорядоки чIоагIъярца. Проекта тIа из положени политически система лоархIамегIа йолча принципех цхьаьне боарам тIа кхоачаеш оттаяьй.

Вай республикерча къахьегамхоша деррига советски халкъаца цхьана чIоагIгIа хьаллоац КПСС-ен Советски паччахьалкхени ленински арахьара политика. СССР-е коммунизм хьалъяра дола дунен халкъашта юкъера хьалаш тоадара, социалистически мехкашца вошал тIехь леладу гIулакхаш дегIадоаладара тIаерзаяь я из.

Вай республика Конституце проекта тIа белгалдаьккха да СССР Конституцегеи РСФСР Конституцегеи хьежжа социалистически Дай-мохк лорабелга паччахьалкхен лоархIамегIа йолча функцеех лоархIаш хилари из деррига халкъа гIулакх хилари. хIаьта Нохч-ГIалгIай АССР мехка кхерамздец оборона низи чIоагIбелга Iалашдеча, Герзашцара Низаш мел эшачунца кийчдеча дакъа лоацаш я я, аьнна.

Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституце проект Лакхехьарча Совета Президиума решенегIа кепатеха араяьккхай «Грозненский рабочий», «Ленинан некъ», «Сердало» яхача газеташ тIа эрсий, нохчий, гIалгIай меттала 150 эзар экземпляр еррига тираж а йолаш. Проект наха дIайовзийтача, цунна пропаганда еча хьинаре дакъа лаьцад телевидене, республикански моттигашкарчеи кепайоазоно, радиос.

Проект собранешка, кепайоазон тIа, телевиденеи радиои гIолла ювцача хана, письмоша проекта юкъеяхьийта аьнна йоалаяьй 160 предложени, тIатохараш, тоадараш. Царех цхьадараш сессега ювцийта оттаяьча проекта юкъедихьад.

ХIаьта проекта юкъехьо аьнна еннача кхыча предложенеехи замечанеехи аьлча, уж ма-дарра аьлча, нийса яле а, бакъдар аьлча, цхьайола конституционни нормаш яшхарая царна совлен йола детализаци ярах тIаерзаяь я. ХIаьта царех цхьайола предложенеша тIатохараши болх беш долча законодательства тIа йолаш в я.

Масала, дукха предложенеши тIатохараши даьдар 54 статьяна, цу тIа дувц хIара гражданин цIенеи тешамеи къахьега дезаш ва аьнна керттерча долча цхьан декхарахи общественно пайданеча къахьегамах къеххилга социалистически общества принципашца тарлург ца хиларахи. Цу тайпара предложенеш хьаухар СССР а РСФСР а Конституцей проекташ ювцача хана а. Цу дерригне тешал ду цIена болх бу къахьегамхой юкъара гIулакх бахьан дог ца лазаш, шоашта дукхагIа обществагара хьа а эцаш цунна юха хIама ца луш болча цхьаболча гражданаша леладер да мосаш ца хилар. Из жуккаргашта, дердайна леларашта, хIама яккха гIертарашта, дисциплина телхаерашта и. кх. дI. барашта духьала ерзаяь законни эгIазло я. ХIаьта цу даькъе вай долаш да дика законаш, общественни воздействи яра башха-дика низ. Белгалдаьккхача зуламца къовсам лоаттабара кхетамцеи биззаи пайда эца беза вай долаш долча законех.

Обсуждени йолча хана Конституце проекта тIа дIаяхача замах юхедисача пхьа лехар, урдув эцар, кхалнахаца харцонаш лелаяр, иштта кхыдараш санна долча зуламерча гIулакхашца лоаттабу къовсам чIоагIбар дехаш предложенеш а яьй. Вай социалистически вахара хьисапа духьала дола цу тайпара тIехьадиса гIулакхаш вай республике бокъонца долаш да. Бакъда, долаш да цу тайпара зуламаш дерашкара доагIар хаьдда хьадехаш дола законаш а. Цу законий низагIа бизза пайда эца беза.

Вай республика Конституце проект ювцача хана, хьалха СССР а РСФСР а Конституцей проекташ ювцаш санна, къахьегамхоша Советий, хоадам болча предприятей, организацейи кулгалдеча наьхеи балха тIа долча кхоачамбоацарех лаьца дешаш айдир. Терко тIаозар торгови, коммунально - бытовой, медицински, культурни гIулакхаш делга тоаде дезаш хилара. Цу тайпара критика, дукхагIдолча даькъе нийса а еш, дукххача собранешка йир. Министрий Совет, йоагIаш йола министерстваши ведомстваши, ерригача моттигашкарча Советий исполкомаш декхарийла я чIоагIгIа теркам тIабахийта цу критически замечанешка, предложенешкеи дIадехарашкеи хьажа а цу даькъе йоагIаш йола решенеш тIайие а.

Комиссена хетачох, аьлар ше къамаьл даь воалаш А. В. Власова, шуга тIаэцара хьаена Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Конституце проект республика конституционно дегIаяра хIанзарча этапо дIа ма-деххарей республика Керттерча Закона тIа дIачIоагIбаьча халкъа лоIамга хьежжаи я.

* * *

Доклад чакхъяьлча сессе вIашагIъеллар Нохч-ГIалгIай АССР Конституце хоадам боллаш йола текст кийчъяра йола редакционни комисси.

Цул тIехьагIа дIайолалу прениш.

Хьалхара дош лу депутата **Н. И. Семеновна** — КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара. Цо республика, цун столица Грозный дегIаярах, укхаза хиннача Iалаьмате доккхийча хувцамех дувц.

Грозне къахьегамхоша шерра дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проект ювцаш. Керда Конституци тIаэцача денга къахьегама совгIаташ лахьаш накъаяьхкай города промышленни предприятей дукха коллективаш.

Конституце проект ювцаш къахьегамхоша тийнна предложенеши замечанеши кхоачашъяра де доагIар дерга города партийни организацеша, аьлар цо.

Къамаьл ду депутата **Т. С. Магомадовас** — «Пищемаш» завода токара. Цо дийцар Советски Iаьдало кхалнаха еннача бокъонех.

Нохч-ГIалгIайченна карагIдаьннача доккхийча хIамаех доккхал а деш дег тIара къоабалъю оаха Конституце проект, аьлар депутаташа.

Дош лу депутата **А. Д. Кагермановна** — КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара. Конституце проекта тIа къаьгга хьагуш да ленински къаман политика вахаре кхоачашъеш йолга. Района къахьегамхоша чIоагIа раьза болаш тIанийцар КПСС советски общества кулгалдеши лостам телаши низ хиларах йолла 6-гIа статья.

ДIахо нов. Кагерманова дийцар вай керттера рузкъа — лаьтта лораде дезаш хиларах.

Районе шерра яьржа я пятилетка кхоалагIча шера заданеш толаме кхоачашъяра тIехьара социалистически яхь. Района къахьегамхоша хьал а лоац къоабал а ю кердача Конституце проект.

Къамаьл ду депутата **А. И. Иванова** — республика финансай министра. ДIадахача 40 шера Нохч-ГIалгIай АССР бюджет 16-зза дукхагIа хиннай, йоах цо. Паччахьалкхено дукха ахча дIаухийт бахача наьха гIулакха. Масала, деша даха ха йоацача бераштa йолча учрежденешка бераш лелададарга дIадодачох пхелагIа дакъа мара лац даьшеи ноанош.

Депутата **А. О. Албогачиева** — «Экажевский» совхоза коартолаш лелаеча звенои звеньевойс, Социалистически Къахьегама Турпала оттадир 10 класс яьккхачул тIехьагIа кагирхой юрташка къахьега бусаргбола хьалаш хьакхолла деза аьнна дош.

Къамаьл даьча депутата **М. П. Павлова** — Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета ректора дийцар Октябрьски революци хинначул тIехьагIа республике дешара даькъе хиннача Iалаьмате доккхийча хувцамех. Революци хилалехьа нохчехи гIалгIаехи 10 саг мара вацар хьехархо волаш, хIаьта бахача пахах дийша 4,9 процент мара бацар. ХIанз берригаш а йовзув-дешар ховш ба.

Депутата **М. А. Евлоевас** — Сунженски района «Заветы Ильича» яхача колхоза доярка дийцар ше яхача юртарча кхалнаха къахьегаме, общественни вахаре дакъа лоацаш а Конституце маIача наха нийсса шоашта еннача бокъонех пайда эцаш а хиларах.

Депутата **И. А. Албастова** — Нохч-ГIалгIай АССР юстице министра ший къамаьл хетадир социалистически доалахьеи тIакхувдарашца, дIаяхача замах юхедисача — пхьа лехар, дукха истий кхувлар, урдув дахар санна долча общественна зене долча гIулакхашца лира къовсам лоаттабе безаш хиларах.

Къамаьл даьча депутата **О. С. Беляева** — облсовпрофа председатела дийцар производственни гIулакхаш къестадеча а паччахьалкхенна доалдеча а профсоюзаша тIа-тIа дукхагIа дакъа лоацаш хиларах. Социалистически яхьа керттера де лерхIар — балхах юххера а хьахулар алсамдаккхар, цудухьа лакхлу советски саца идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам баларах бола профсоюзий бехктокхам.

Республика профсоюза члений цIерагIа керда Конституци тIаэца аьнна предложени лу цо.

Депутата **Р. А. Ахматовас** — республика яздархой Союза правлене председатела аьлар. — бера хана денз саг лоравар — иштта да вай паччахьалкхен закон.

Вайх хIаранена Конституце проекта тIа корабоагIаргба шийна боагIаш бола мугI. Бокъои декхари шоайла вIашагIдала йиш йоацаш да. Литература хIара ше оалача деша бехктокхаме хила деза. Вай вахара Керттерча Книжка хIара мугI къоабалбеш тIаэц вай.

Дош лу депутата **А. Хадиевна** — Ножай-Юртовски района Гагарина цIерагIча колхоза тхьамка леладеча бригада бригадира. Кердача Конституце проект ювцаро дегаш ураоттадаьча колхозхоша 5 бетта хьайбай продукташ йоххара план хана.л хьалха кхоачашярах хоам бу цо.

Советски сага хьал-торо айярен иразеи закон да йоах тха юртахоша кердача Конституцех, хIаьта из дег тIара къоабал а ю, аьлар цо.

Депутата **В. А. Сорокина** — «Грознефть» объединене генеральни директора дийцар Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта промышленность дегIаярах, из хIанзарча техникаца Iалашъяь хиларах.

Парте XXV съезда, КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума решенеш, СибарегIени Гаьнарча Малхбоалени районашка ваха волаш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президнума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева енна указанеш кхоачашъярал доккхагIа декхар дац хIанз республика мехкдаьттахошта хьалхашка латташ. Республика керда Конституци тIаэцара сийна 3 шера заданеш кхоачашъяьй 5 коллективо 19 бурув деттача бригадаи, хIаьта мехкдаьтта тIеххетара план кхоачашъяьй объединене а.

Ший харжархой цIерагIа керда Конституци тIаэца аьнна предложени елар нов. Сорокина.

Сессе къамаьлаш даьча депутаташа: республика просвещене министра **М. У. Умарова**, КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **С. М. Бекова**, А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека йоккхагIча библиотекара **Т. В. Тарасовас**, Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза тракториста **Б. Муртазалиевас**, КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара, Социалистически Къахьегама Турпала **В. Т. Табацковас**, «Малгобекнефть» НГДУ буровойттача бригада бригадира **В. В. Бекова**, КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара **А. И. Воронкина**, халкъа депутатий Шалински райисполкома председатела **Л. С. Сайдаева**, «Родина» яхача совхоза директора. Советски Союза Турпала **П. М. Крутова**, Гудермесски вагонни депо слесара **Р. Н. Шатова** дийцар Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституце проект къахьегамхоша дег тIара къоабалъеш хиларах. Цар хьаллаьлар керда Конституци тIаэцарах йола предложени.

Нохч-ГIалгIай АССР Конституце хоадам боллаш йола текст кийчъяра хержача редакционни комиссе балха итогех хоам бир цун председатела нов. А. В. Власова.

Цул тIехьагIа Лакхехьарча Совето дIадоладу Конституце проекта хIара раздел тIаэцилга. Из чакхдаьнначул тIехьагIа Лакхехьарча Совето беррига депутаташ раьза а болаш тIаэц Нохч-ГIалгIай АССР Конституци (Керттера Закон).

Карабулакски химически реагентий завода коллектива болх ритмично дIабахийтара, цун балха тIа цхьаккха тайпа хьовзам ца хилийтара дукха мероприятеш чакхйоах Кузин Владимир Николаевич керте латтача КИП-ен автоматикан цеха коллективо. Цун кулгалхочо цехерча болхлой къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарах хIара бетта бегалдаьха балхаш дизза кхоачашду цо.

Сурта тIа: цеха начальник В. Кузин болх беча приборий генератора сигналашка хьожаш ва.

Г. ГАПОТЧЕНКО сурт.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 май

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «Ираз дола илли». Центральни телевиденеи Еррисоюзни радиои йоккхача берий хоро кхоачашъю Садовске стихех йола Хромушина кантата. 9.25 — «Гаргарбараш» яха художественни фильм. 2-сери. 10.30 — «Дай-ноаной, шоана!». 11.00 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.30 — «ДикагIа дола товараш — дукхагIа». 12.00 — «Москвичка» яха телевизионни клуб. 13.15 — «УнахцIено» яха Iилман-популярни программа. 14.00 — «Спортлото» тираж. 14.10 — «Дешарий го». Передача дIахьу филологически Iилмай доктора, профессора Н. М. Сикорске. 15.10 — Берашта дола «Сабарделаш, богар-пхьид!» яха художественни фильм. 16.30 — «Саг. Лаьтта. Вселенни». Передача дIахьу Советски Союза шозза турпала СССР летчика-космонавта В. Н. Севастьянова. 17.15 — «Иллеш доах СССР халкъа артиста А. Мокренкос». Киевера передача. 17.45 — «Кхоана пограничника ди да». СССР Министрий Советерча КГБ пограничнии бIун штаба начальника инарал-майора Ю. А. Нешумова къамаьл. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.25 — «Вай обозрени». Передача дIахьу политически обозревателa Ю. А. Летуновс. 19.25 — Приключенчески фильма экран. «Иссык-Кула ЦIе маьаш» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Пограничника Денна хетаяь Останкино концертни студера дезача ден сайре. Йистеяьлча — кердадараш.

27 май

II ПРОГРАММА

16.40 — Ленински Комсомола 60 шу дизара хетаю. «Са Комсомольски къонал». 17.10 — Киножурнал. 17.20 — Вай зле.ижена.ибараш. Художник — Х. Ахмадов. 17.35 — Мультфильм. 17.45 Автор — В. Дельмар. Горьке цIерагIча Нальчикски Паччахьалкхен Эрсий драматически театра «Кхоанарча денна моттиг дIале» яха спектакль.

28 май

I ПРОГРАММА

ПОГРАНИЧНИКА ДИ ХИМИКА ДИ

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — «Зарядка е дIаотта!». 8.55 — «Чувашски АССР иллейи халхарийи ансамбла концерт». 9.30 — «Гургал бетта сахьат». 10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва!». 11.00 — «Вокхха а зIамига а Клаус» яха телевизионни художественни фильм. (ГДР). ДIадолалуш къамаьл ду РСФСР Халкъа артистка В. М. Леонтьевас. 12.30 — «Юртара сахьат». 13.30 — «Музыкальни киоск». Передача дIахьу Э. Беляевас. 14.00 — «Театральни спектакль. А. М. Горький. СССР Паччахьалкхен академически ЗIамигача театра «Достигаев а иштта кхыбараш а» яха фильм-спектакль. 16.30 — «Дунен халкъашта юкъера панорама». Интервидение. 17.00 — «Тахан химика Ди да». СССР мехкдаьттачакхдоахачеи мехкдаьтта химически промышленноста министра В. С. Федорова къамаьл. 17.15 « Шун письмоех». Химика Денна йола музыкальни программа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.30 — «Кинокхъбара клуб». Передача дIахьу Ю. А. Сенкевича. 19.30 — Ленински Комсомола 60 шу дизарга. «Делал дола ворхI саг» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Ла Скала» яхача Милански Театра 200 шу дизарга. Передача дIахьу музыкальни комментатора А. Доброхотовас. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.40 — «Тха доккхал а сийле а хьо я, Комсомол!». Телевизионни конкурс. 17.10 — Киножурнал. 17.20 — Телевизионни гостиная. 18.05 — «Кхычар лазар». Телевизионни фильм - спектакль.

РАДИО

27 май

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — «Къонал». 8.55 — Ашараш. 10.20 — «СалоIа минуташ» яха литературно-музыкальни композици (нохчий меттала). 13.00 — П. И. Чайковский. Оркестраца йолча чIондарга концерт. 13.40 — «ГIалгIай поэзеца Ленина образ». Передача (гIалгIай меттала). 14.30 — «Сатирически тадгIе тIа». 16.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал. 18.00 — «Кагирхой вахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала). 18.30 — Самодеятельни талантий радиоклуб (нохчий меттала).

28 май

7.10 — Республикански газета обзор. 7.25 — Хоамаш. 8.25 — «Шоана дукха еза ашараш». 11.15 — «Иллеш, ашараш, халхара ашараш» (нохчий меттала). 11.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 15.15 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала). 15.45 — «Химикашта йола дезача денна программа». 16.30 — «Школьни глобус». 18.30 — «Иллеца доттагIал дараштa дола концерт» (гIалгIай меттала).

Хоатташ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20—25, Грозне 23—25 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка кIезиг-кIезига догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 7—12, дийнахьа 20—25 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела. — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске—2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05167. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул Маяковского, 92. Заказ № 4049.